

Tijding 2003 -2

Kroniek van de heemkundekring

Het Zuidkwartier

Het Zuidkwartier betreft het gebied
ten zuiden van Bergen op Zoom,
omvattende de plaatsen Hoogerheide,
Huijbergen, Ossendrecht, Putte en
Woensdrecht.

Tijding
2003 - 2

*Uitgave van de
heemkundekring
Het Zuidkwartier*

26^e jaargang

september 2003

Van de voorzitter

Tijding 2003 no. 2 is de tweede uitgave verzorgd door de nieuwe redactie.

Vol enthousiasme zijn zij gestart met de voortzetting van de kroniek en het brainstormen over de toekomst van de Tijding. Ik wens hen veel succes toe.

Op deze plaats wil ik Louis en Mariëtte van den Bergh danken.

Gezamenlijk vormden zij vele jaren de redactie.

Naast het vele onderzoek en de inzet die de schrijvers aan hun artikelen besteden is het ook voor de redactie een hele klus om een uitgave goed in elkaar te zetten. Het ging jullie goed af!

Dan wil ik nog vermelden dat de algemene ledenvergadering van onze heemkundekring “Het Zuidkwartier” een bijzondere bijeenkomst was.

De heer Jos Hopstaken was namens het bestuur van het Brabants Heem vertegenwoordigd.

Hij reikte Louis van den Bergh, Jos van Loon, Twan Mattheussens en Ad van Veldhoven het zilveren draaginsigne met oorkonde van het Brabants Heem uit, aan ieder voor hun specifieke verdiensten voor de heemkundekring “Het Zuidkwartier”.

Ook namen Louis en Ad afscheid van het bestuur.

De zanggroep bracht voor Louis een speciaal lied ten gehore.

Namens het bestuur onze felicitaties en dank.

De heer P. de Dooij wordt als lid van het bestuur benoemd. We wensen hem veel succes.

F. Stoutjesdijk

INHOUD:

Jaarverslag van de heemkundekring Het Zuidkwartier 2002	p. 3
Wladek.....	p. 7
Een afgebroken herenhuis in Hoogerheide.....	p. 25
Enkele wetenswaardigheden over het echtpaar De Bruijne – Jacobs Migielsen	p. 29
Van pottenbakkersafval tot zilveren florijnen	p. 36
Oplossing schoolfoto's vorige Tijding	p. 58
Informatie en adressen	p.59

JAARVERSLAG OVER 2002 VAN DE HEEMKUNDEKRING 'HET ZUIDKWARTIER'

Op 31 december telde de vereniging 644 leden. Er meldden zich 16 nieuwe leden en er werden 33 leden uit het bestand verwijderd. Deze overleden, verhuisden, gingen naar een verzorgingstehuis of betaalden hun contributie niet (7).

De contributie voor 2002 werd tijdens de jaarvergadering in 2001 vastgesteld op € 14,--. Voor de leden buiten de gemeente Woensdrecht werd € 6,-- en voor de leden uit België € 7,-- extra gevraagd vanwege de hoge portokosten. Tevens maakten veel leden een extra gift over.

Op 31 december 2002 bestond het bestuur uit de volgende leden:

F. Soutjesdijk-Jansen – voorzitter (aftr. 2003)	L. v.d. Bergh – ondervoorzitter (aftr. 2003)
J. Halters – secretaris (aftr. 2003)	A. Mattheussens – penningm. (aftr. 2003)
C. van Beeck –bestuurslid (aftr. 2003)	J. v.d. Bergh – bestuurslid (aftr. 2003)
J. van Loon – bestuurslid (aftr. 2004)	A. v. Veldhoven – bestuurslid (aftr. 2003)
J. Wils – bestuurslid (aftr. 2003)	

Het bestuur vergaderde 10 keer in “Het Kwartier” te Hoogerheide. De jaarvergadering werd gehouden op zondag 23 april 2002. Het jaarverslag over 2001, de begroting voor 2003 en de jaarrekening over 2001 werden goedgekeurd. De contributie voor 2003 bleef gehandhaafd op € 14,-- vermeerderd met de portokosten voor de leden buiten de gemeente Woensdrecht.

De heer J. van Loon werd voor een nieuwe termijn van 2 jaar herkozen. De heer A. van Veldhoven voor de periode van één jaar. Van de heer P. Meeuwisse werd afscheid genomen in verband met het aanvaarden van het wethouderschap der gemeente.

Tijdens de bestuursvergaderingen kwamen de volgende onderwerpen aan de orde:

- Het plannen van lezingen, praatochtenden, wandeltochten, de thematentoonstelling, de reis, het onderhoud van het museum en het arbeidershuisje.
- De contacten met de werkgroepen
- De continuïteit van de Tijding
- Het verzorgen van persberichten en brieven aan de leden
- Het bijwonen van regionale bijeenkomsten, de kastelendag in Putte,
- Het uitwerken van het programma bij gelegenheid van het zilveren jubileum op 15 juni en het contracteren van deelnemers aan de boekenbeurs, het concert, de koffietafel, de toneelgroep, het gilde, de filmvertoningen en de inrichting van de zalen.
- Het aantrekken van nieuwe gastheren en gastvrouwen
- Het bemannen van het museum bij bezoeken van groepen en de gemeentelijke fietstocht.
- Namens het bestuur heeft de heer A. van Veldhoven een rapport gemaakt over de kapellen in de gemeente Woensdrecht in verband de monumentenprijs 2002. Met de heer L. v.d. Bergh woonde hij de prijsuitreiking bij.

In 2002 vonden de volgende activiteiten plaats voor de leden:

27 januari lezing door de heer P. van Hees over “Met vliegend vaandel en slaande trom”

24 maart lezing door de heer R. van Laere over “Over Marinus, kwalen en ongemakken van toen”.

23 april jaarvergadering

22 september lezing door de heer S. Top over “Heksen, vroeger en nu”.

10 november lezing door de heer P. Spapens over “Het Rijke Roomsche Leven”.

15 december de eindejaarsbijeenkomst met een optreden van “De Glacis”.

De lezingen werden gehouden in de zaal van Hotel Dekkers te Ossendrecht.

Men kon 10 keer de praatmorgen bezoeken op de eerste zondag van de maand in "Het Kwartier".

Op 5 mei namen we deel aan de Kastelendag in Putte in het Ravenhof.

Wandelingen waren er op 9 mei en 6 oktober. Zij stonden onder leiding van de heer C. Flipsen.

Op 29 juni werd voor de leden een reis verzorgd naar Hasselt. Er waren 70 deelnemers.

Het zilveren jubileum werd gevierd op zaterdag 15 juni op en rond OLV ter Duinen.

De openingshandeling werd verricht door de vendelgroep van het gilde St.-Sebastiaan.

Wethouder V. Huijgens memoreerde het belang van de heemkundekring en de voorzitter ging in op het vitaal kunnen houden van de vereniging.

Aan de boekenbeurs namen 28 standhouders, verenigingen en particulieren deel.

De werkgroepen Fotografie, Archeologie, Oude Handwerktechnieken en Genealogie waren aanwezig om hun activiteiten aan het publiek te laten zien.

De heer J. van Dooren vertoonde oude en nieuwe films over de Zuidwesthoek.

Onze zusterverenigingen Benegora en de Bijenbond St.-Ambrosius gaven ook acte de

présence. De Zanggroep trad op tijdens de koffietafel in het restaurant van OLV ter

Duinen. Het Gilde St.-Sebastiaan gaf gedurende de dag demonstraties vaandelzwaaien en

boogschieten. De toneelgroep Marie Adolphine trad twee keer op met een klucht in de open lucht.

De dag werd besloten met een optreden van "'t "Meziëkske"

Een ad hoc-commissie heeft gewerkt aan de naamgeving van de straten in het nieuwe plan "De Hoef". De heer J. van Elzaker leidde deze groep en het advies is aangeboden aan de gemeente.

In de aflevering Tijding no. 1 2003 kan men kennis nemen van hun rapportage.

Museum 'Den Aanwas'

Op 13 april werd het nieuwe museumseizoen geopend met een thematentoonstelling over "Handmatige Ambachtelijke Bedrijvigheid in de Zuidwesthoek rond 1900".

Een belangrijke bijdrage aan de tot standkoming ervan werd geleverd door de heren G. Kil, L. van den Bergh, A. van Veldhoven, A. van Zunderd en echtgenote Maria en A. Mattheussens.

De tentoonstelling werd druk bezocht en ze leverde verschillende nieuwe feiten op.

De drukste dag was 29 september, toen in 3 uur tijd 750 bezoekers het museum aandeden.

Dit in het kader van de gemeentelijke gezinsfietsstocht, waarin we waren opgenomen.

In totaal zijn er, inclusief de groepen, ongeveer 2500 bezoekers geweest in 2002.

Regulier was het museum 15 dagen geopend. De gasten werden ontvangen door een kleine groep van gastvrouwen en gastheren.

Het museum zelf werd voor de opening van binnen opgeknapt door de dames Vanaert en Stoutjesdijk. Sjos van Loon repareerde wat stuk was en verrichtte veel onderhoudswerk.

Hij vernieuwde verschillende door houtmoolm aangetaste onderdelen, o.a. de scharenslijperskarren en impregneerde het houten gereedschap.

In de eerste kamer werden de relieken van Prinses Paulientje ondergebracht. In de derde kamer zijn nu die van Marie Adolphine te bezichtigen.

Er meldten zich enkele "gidsen" voor het nieuwe seizoen.

Het is noodzakelijk tot een aanvulling te komen, daar de oude garde niet meer altijd paraat kan staan.

Het museum is een voorwerp van aanhoudende zorg vanwege het onderhoud en de presentatie.

Ook het steeds opnieuw brengen van een thematentoonstelling vraagt veel inzet en fantasie. Degenen die het tot op heden doen en gedaan hebben, komen op een punt dat zij hun functie ter beschikking moeten stellen. De roep om jonge krachten is daarom zeer luid.

Voor 2003 is gekozen voor het thema: "Het kleuter- en lager onderwijs in de Zuidwesthoek tot 1970".

Gesproken is over de plannen om te komen tot een landbouwmuseum in Woensdrecht op de familiecamping de "Beijaartshoeve". Men zou daar een deel van onze verzameling in bruikleen kunnen nemen, omdat wij er eigenlijk niet de ruimte voor hebben.

Zelf kunnen we ons dan meer richten op één thema.

De werkgroepen.

Het Kwartier is opgeknapt en ontving verschillende werkgroepen. De zolder is nu gereed en de documentatie is er ondergebracht. De bibliotheek is beneden gebleven.

De werkgroep Genealogie kan in deze oorspronkelijke ruimte haar apparatuur onderbrengen.

De heren A. Princen en M. Huijps waren op elke maandagmorgen gastheer van rond de 15 bezoekers. Daarnaast zorgden zij met de heer J. Wils voor het onderhoud.

De Kruidentuin lag er prachtig bij en onderging af en toe een metamorfose, dank zij de heren Princen en Huijps.

Distributie bezorgde trouw de brieven en tijdingen. De werkgroep telt nu 11 leden en nam afscheid van de heren Flipsen en Van den Bussche. De heer J. Michielsen nam samen met de heer P. Lameir hun routes over. Samen zorgden ze ervoor dat de leden zeker € 6,- voordeliger uit zijn met hun lidmaatschap.

Archeologie. De heren A. Raats en P. van Oevelen deden een onverwacht grote vondst in de bodem van het pand Ossendrechtseweg 26 te Hoogerheide. 53 Zilveren Florijnen was de schat. Ze worden schoongemaakt en beschreven door het penningenkabinet. In 2003 hoopt men ze tentoon te stellen. Ze zijn eigendom van de RWS en onze vereniging.

In november organiseerde men een cursus **Het leren herkennen van vondsten** gegeven door de heer M. Vermunt uit Bergen op Zoom. De cursus was volgeboekt en werd besloten met een excursie naar Bergen op Zoom.

Alle lof voor de heer A. Raats voor zijn inzet en de verzorging van deze cursus.

Oude Handwerktechnieken was present op OLV ter Duinen met een tentoonstelling van hun producten en het demonstreren van het kantklossen. Er waren prachtige realisaties.

Documentatie. De heer M. Huijps heeft alle boeken en tijdschriften zeer overzichtelijk geordend in een nieuw onderkomen. In grote stilte is dat gebeurd. Hij werd daarbij geholpen door de vaste kern rond "Het Kwartier".

Dialecten kwam regelmatig bijeen om te werken aan het registreren van ons dialect in geluid, op schrift en in beeld.

De Zanggroep heeft afscheid genomen van haar dirigente mevrouw G. Derkx-Thijs. In haar plaats zwaait nu mevr. Y van den Heuvel het stokje. Gezien de leeftijd van de leden is aanvulling van haar leden door jongeren hard nodig.

Werkgroep Tijding heeft afscheid genomen van de heer L. van den Bergh. Samen met zijn eega mevr. M. van den Bergh verzorgde hij 9 jaar het tijdschrift.

Er is een nieuwe groep samengesteld, die zich met de Tijding gaat bezig houden. Het zijn de dames J. Daalmans-Groffen en M. Rosskamp-van den Bergh en de heer A. Dobbelaar. De heer J. van Elzakker zal op de achtergrond zijn steentje bijdragen. Zij gingen voortvarend aan de slag en zullen beslist met nieuwe ideeën komen.

Het past ons de schrijvers van de artikelen hartelijk te danken voor hun inzet en doorzettingsvermogen. Zonder hen kan de Tijding niet verschijnen. Het bestuur sprak tijdens de vergaderingen haar bezorgdheid uit over de continuïteit, daar er tot op heden geen jongere schrijvers zich aandienen. Dat wordt een punt van aanhoudende zorg voor de nieuwe redactieraad.

Fotografie nam afscheid van de heer M. Verheggen als voorzitter. De vereniging heeft dankbaar gebruik kunnen maken van zijn kennis en inzichten. We zijn hem veel dank verschuldigd. In zijn plaats is de heer A. Kil nu als zodanig actief. De leden verzamelden veel oude foto's, kopieerden die en stelden mappen samen per plaats en per gebeurtenis. Hun kennis en materiaal kwamen bij de thematentoonstellingen goed van pas. In de toekomst willen zij de leden er meer kennis van laten nemen.

Ook verzorgden zij veel illustraties in Tijding. Kortom een onmisbare groep

Genealogie heeft de D-,T-en B-registers van de Zuidwesthoek praktisch geheel op diskettes staan. Ze werden regelmatig geraadpleegd door leden die op zoek zijn naar hun voorouders. Ze stelden ook nog registers ervan samen.

Op elke maandagmorgen kon men van 10.00 tot 12.00 uur in "Het Kwartier" terecht voor het raadplegen van de boeken. De heer A. v. Veldhoven adviseerde bij de zoektochten. Ook in de toekomst zal dit mogelijk blijven. Men beschikt nu over 3 afleesapparaten en 2 gedoneerde computers.

Kreatief is in 2002 opgeheven.

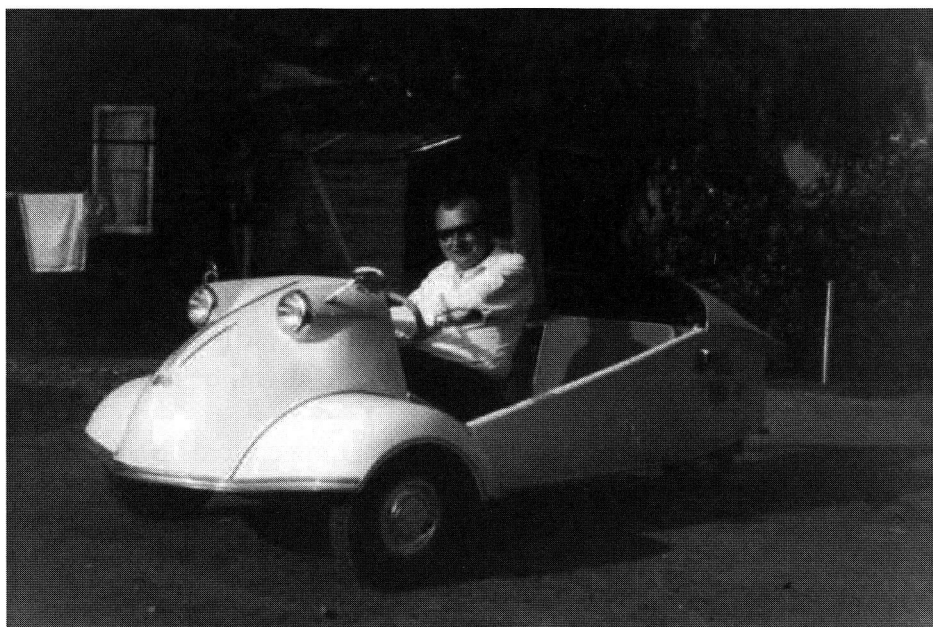
Het is onmogelijk iedereen te noemen die actief is in de vereniging. Velen werken in stilte maar leveren een essentiële bijdrage aan het functioneren ervan. Het ledental daalt enigszins en zakte in twee jaar van 700 naar 650. Dit komt vooral door het overlijden van de oude garde. Nagedacht wordt over hoe de jongere generaties er meer bij te betrekken en ervoor te interesseren. Suggesties worden zeer verwelkomd. Het bewaren van het erfgoed van onze ouders is deze moeite zeker waard. Maar er zijn weer tekenen van een opleving. Stimuleert U mee!?

Ossendrecht, 03-03-03

JH

WLADEK

Wie in de periode 1948 tot 1976 in Woensdrecht bekend was zal zich ongetwijfeld het beeld herinneren van een gehandicapte Poolse man die met een Messerschmitt rondtoerde. Maar niet iedereen zal weten hoe deze Wladek Kulcyk, want zo heette hij, hier terecht is gekomen en wat hij allemaal heeft meegemaakt. Hieronder doe ik een poging dat te reconstrueren.

Jeugd in Warschau

Polen was een land van adel en grootgrondbezit. Warschau was de rijke hoofdstad en werd bewoond door de gegoede burgerij en de hoge ambtenarij. Een inwoner van Warschau was in de ogen van een Pool altijd rijk.

Wladek is geboren in dit Warschau geboren op 26 juni 1928 in de wijk Praha. Op jonge leeftijd kreeg hij polio en hield daar een verlamde linkerarm aan over. Als de oorlog losbarst is hij leerling bij het middelbaar onderwijs in zijn geboortestad.

Oorlog breekt uit

Duitsland - Polen

Nee, dit is geen voetbalwedstrijd tussen beide landen!
Maar oorlog in de ergste graad!!

Op 1 september 1939, om 4.30 uur vielen 48 Duitse divisies, waaronder zes gepantserde, ondersteund door 1400 vliegtuigen, op drie fronten Polen aan: vanuit Oost Duitsland, Oost Pruisen, en Slowakije.

Hier werd door de Duitsers voor het eerst de 'Blitzkrieg' toegepast. Een afgrijselijke methode. Van Poolse zijde waren ter luchtverdediging slechts 842 verouderde vliegtuigen, waarvan 400 gevechtsklaar. Zo begon de Duitse weermacht de aanval op het Poolse grondgebied. En, of dit nog niet genoeg was vielen de Russen de Poolse staat aan de oostelijke kant binnen, zodat er op twee fronten tegen twee vijanden gevochten moest worden.

Aanvankelijk streden de Poolse soldaten heldhaftig tegen de twee grootmachten, maar de vrijwel nieuwste bewapening van de Duitsers was superieur aan het verouderde oorlogsmateriaal der verdedigers van hun land.

Door oorlogsverklaringen van Frankrijk en Engeland aan het Duitse Rijk, werden reeds toebereidselen genomen, om de Polen te hulp te komen en troepen te verzamelen om de gemeenschappelijke vijand het hoofd te bieden.

Deze korte inleiding, geeft toch wel een indruk van het toenemende gevaar, welke de landen rondom het Duitse gebied te wachten stond.

Nederland is neutraal en zal dat ook blijven: Duitsland was voor ons altijd een goede handelspartner. En het Noordzeestrand was bij de Duitsers zeer geliefd. Maar! U weet het... Het Poolse volk werd murw gemaakt door die Duitsers. En dat zou steeds erger worden!

Na dagen van bombardementen op Warschau, waarop de Heinkels, type 111, lukraak bommen en brandbommen over de stad afwierpen, werd het regeerapparaat verplaatst naar Lublin. Daar de verbeterde verdedigers het de indringers flink lastig maakten, moesten in allerijl versterkingen aangevoerd worden en moest Hitler zijn triomftocht in Warschau steeds verder uitstellen.

Op 5 oktober waren aan deze overwinningssparade al opgeofferd: 10.572 Duitsers gesneuveld, 30.322 idem gewond, aan materieel verloren: 217 tanks en 285 vliegtuigen.

Hierbij verloren 50.000 Polen het leven!

Aan Russische zijde werden 217.000 Poolse strijders gevangen genomen. 105.000 Poolse soldaten ontsnapten aan de vijand en zetten hun strijd voort via de geallieerden en als partizaan.

Wladek is een van de slachtoffers, samen met zijn familie. Zijn vader Stanislaw, die een functie in het leger had, sneuvelde al in het begin van de Duitse aanval op Polen.

Scholieren, studenten, waren voor de Duitse weermacht onbetrouwbare lieden. Hoe de precieze toedracht is geweest is ons niet bekend, maar waarschijnlijk werden door de grote chaos de jonge studenten uit de puinhopen van Warschau weggehaald en vermoedelijk zo veel mogelijk in concentratiekampen gedeponereerd om ze, als het kon, in het oorlogsproductieproces te laten werken.

Samen met lotgenoten wordt Wladek naar kamp Sachsenhausen afgevoerd. Vanaf die tijd hoort hij niets meer van zijn moeder Marja en zijn zus Krystina, ook wel Eva Krystina genoemd.

Pas na het einde van de oorlog na moeizame correspondentie vanuit Nederland komt hij te weten wat er met hen gebeurd is.

Wladek

Concentratiekamp

Wladek kwam terecht in een afdeling van Oranienburg bij Berlijn. Ondanks zijn gehavende lichaam werd er niet zachtzinnig met hem omgegaan. In dit kamp was ook Kees Schelfhout geïnterneerd, de man die hem zou helpen en later mee naar Nederland zou brengen.

Wie was deze Kees?

Cornelis Eduard Schelfhout werd op 25 februari 1915 geboren te St. Jansteen in Zeeland. Zijn vader was hoofd der school. De familie woonde later in Kloosterzande, gemeente Hontenisse. Kees studeerde rechten aan de R.K. Universiteit te Nijmegen. Bij het uitbreken van de oorlog was hij vaandrig in het Nederlandse leger, dit is aspirant reserve-officier. Hij trachtte met een bootje naar Engeland over te steken. Helaas! Lekkage in de olietoevoer maakte zijn illusie onmogelijk. In Duinkerken spoelde hij aan en de Duitsers leidden Kees in triomf binnen. Hij werd hun krijgsgevangene. Waar nu heen?

Via Lille, Scheveningen, Brual, Rhede, Kassel, Breitenau, Munster naar Berlijn en nu een iets vastere verblijfplaats namelijk Oranienburg. In deze periode was door de Duitsers twee jaar tuchtiging uitgetrokken. Na die tuchthuistijd benoemden de Duitsers hem tot "K.Z.- Häftling".

Kees Schelfhout, bron: www.parlement.com

Van een Poolse lector in de Slavische talen leerde Kees wat Russisch. Leerling en docent konden het samen goed stellen. Later zouden zij daar profijt van hebben.

In kamp Oranienburg was een schooltje voor kinderen. De jeugdige gevangenen, zo een kleine tweehonderd jongens tussen acht en zestien jaar, leerden veel van deze twee leraren. Ze hadden respect voor hen en noemden hen "Badjka", wat zoveel betekende als "vader".

In het kamp werd aan Kees de taak opgedragen, om voor de ongeveer tweehonderd jeugdigen van de kampen Heinkel Sachsenhausen en het naburige kamp Oranienburg, een positieve invloed te verschaffen.

Bij de vroegere gedetineerden was o.a. een oud-officier van het keizerlijke leger. Een opvoedkundig persoon, die met jeugd kon omgaan en discipline wist bij te brengen, waardoor hij gezag uitstraalde. Jammer genoeg werd deze man vervangen door een eigentijds aangepast persoon, Heidrich geheten.

Maar deze bruut trof hier in beide kampen bij de jeugdige bewoners "eine richtige deutsche Sauberkeit" aan. Hierdoor steeg het aanzien van de nieuwe meester (Kees).

Het werd Schelfhout steeds moeilijker gemaakt om de jeugdigen in toom te houden. Vooral omdat er bekibbeld werd op het voedsel van de jeugdigen, die hun toch al geringe portie af moesten staan aan de werkers in de Heinkelfabriek.

Het concentratiekamp was een plaats waar alle geilheden, die men maar bedenken kan, zich vrijuit konden ontwikkelen.

´Blokowoi´ Schelfhout moest het aanzien, dat er een negatieve invloed van de jongens, waarmee zij moesten werken, uitging. Het was zaak de jonge werkers van de fabriek daar weg te halen. En weer was er rivaliteit tussen SS en fabrieksdirectie. Schelfhout e.a. trokken hier hun voordeel uit door de jeugd van het productieproces af te wenden, daar zij alleen maar ballast waren en het machinematerieel alleen maar verstoorden.

Heidrich liet nieuwe klaslokalen bouwen. Maar de jonge ´leerkrachten´ hadden alleen maar oog voor brood en koolraap (soep). De porties werden steeds kleiner en het bomalarm kwam meer en meer.

Dan kwam plotseling: "Het kamp moet ontruimd worden"!

Tussen de eindeloze colonnes militairen, liepen de kampbewoners naar het oosten of het westen, al naargelang hun ´Heimat´. Velen stonden voor een mars van duizenden kilometers.

Wat zal de terugweg naar ´huis´ hen brengen?!

Wie zal er uiteindelijk in het ouderlijke huis nog te vinden zijn! Wie ! Wat ! en Hoe !?

Iedere gevangene moest maar zien hoe hij thuiskwam en zelfs of dat mogelijk was.

Daar stond **hij** dan. Een jongeman van 16 jaar. Zwaar gehandicapt, uitgeput, verward, niet wetend waarheen. Kees Schelfhout kende hem. Hij had hem steeds in de gaten gehouden. Hij kende hem bij naam: Wladek Kulczyk, uit Polen.

Voor alle zekerheid: Kees vroeg of hij meeding naar Nederland en Wladek stemde toe. Vandaar zou wel verder gezien worden.

Het Poolse leger heeft Hontenisse bevrijd, de gemeente waar Kees deel van uit maakte. In triomf werd deze bevrijding gevierd en vanzelfsprekend ging dan ook de belangstelling uit naar de hereniging der familie Schelfhout en de gast die Kees meebracht. Overweldigend was de aandacht richting die twee: Kees en zijn Poolse beschermeling Wladek!

Welkom →

Maar, onherroepelijk werden deze twee gescheiden: Kees ging de vijfjarige achterstand in de studie te Nijmegen opnemen. Enfin, na een succesvolle inhaalslag, behaalde Kees Schelfhout zijn doctoraal examen en was nu meester in de rechten.

Professor Rutten nam hem mee naar Den Haag, op het Ministerie van Onderwijs.

Later werd hij benoemd tot Secretaris in de Onderwijsraad.

Vervolgens Directeur van het Centraal Bureau van Onderwijs en Opvoeding.

Daarna Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen.

Later: Raadsadviseur voor Onderwijszaken.

Mr. C.E. Schelfhout, Staatssecretaris van Onderwijs, heeft bij zijn afscheid van deze functie, een boekje aangeboden aan het Ministerie van O en W afdeling ´Preciosa´. Het was de "presentielijst" van 171 kinderen op een schooltje in het concentratiekamp Sachsenhausen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Beste mensen, als u heel dit verhaal in ogenschouw neemt, moet de heer **Cornelis Eduardus SCHELFHOUT** toch wel een bewonderenswaardig mens geweest zijn.

(Wij hebben deze informatie ontvangen van een broer van Kees, te weten Jos Schelfhout, die wij daarvoor hartelijk danken!)

Jos Schelfhout, broer van Kees

Opvang in Hontenisse

Hoe moest het leven nu verder? Kees kreeg distributiebonnen maar Wladek niet. De gemeente wilde echter wel voor hem zorgen.

Geen geld, geen distributiebonnen, dan maar een actie op touw zetten. En door wie kon dat beter gedaan worden dan door meneer Pastoor uit Lamswaarde. Vanaf de kansel. Via een rondschriften, opgesteld door de heer Secretaris van Hontenisse:

Zeer Eerwaarde Heer,

Zoals U allicht bekend zal zijn heeft de bevolking van Hontenisse het 'Peterschap' aanvaard over den jongen Pool, Wladek Kulczyk.

Uit bijgaande circulaire moge U hierover nadere bijzonderheden blijken.

Het ligt in de bedoeling in de loop der volgende week een "lijsten-collecte" te houden.

Gaarne zou ik zien, dat deze collecte door U op Zondag a.s. vanaf den kansel werd aanbevolen.

Mag ik hier op rekenen?

Bij voorbaat mijn dank voor deze medewerking,

Hoogachtend, O.A.E. Verstraaten, Kloosterzande .

O. A. E. Verstraaten,
Poolschplein 6.

Kloosterzande, Mei 1945.

Hierbij zend ik U toe een lijst ter intekening voor onderhoud enz. van Wladek Kulczyk.

De groote ingenomenheid, die algemeen voor deze daad door de bevolking van Montenissee aan den dag wordt gelegd, doet mij de vrijheid nemen U te verzoeken U met deze collecte te willen belasten.

Het zal overbodig zijn er bij U op aan te dringen, dat deze collecte met de uiterste zorg dient te geschieden.

De bedoeling is, dat er een zoo groot mogelijk bedrag bijeenkomt, zoodat met één collecte kan worden volstaan.

Er is voor deze mooie daad veel geld noodig!

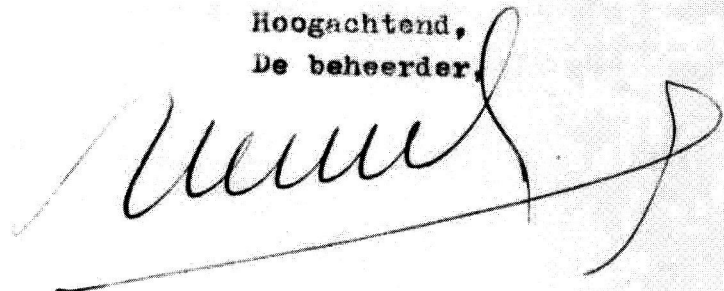
Er zijn reeds enkele namen op de lijst geplaatst; verwacht wordt dat deze inwoners een voorbeeld zullen zijn voor de overigen! Let wel, dat deze personen het eerst worden bezocht.

Ik reken er op, dat mede door Uwe hulp, het prachtdoel zal worden bereikt.

De ingezamelde gelden zie ik gaarne zoo spoedig mogelijk tegemoet.

Bij voorbaat mijn dank!

Hoogachtend,
De beheerder.

INWONERS VAN HONTENISSE.

Bij de terugkomst van Kees Schelfhout, student der Universiteit te Nijmegen en vaandrig van het Kon. Ned. Leger, uit het concentratiekamp Oranienburg bracht hij mede een jonge Pool, genaamd:

WLADEK KULÉZYK

geboren te Warschau, 26.6.1928.

(Laat zijn verjaardag niet ongemerkt voorbij gaan)

Deze jongen werd in zijn jeugd door kinderverlamming getroffen en is hierdoor aan een arm verlamd. Ook aan dit ongelukkige kind vergrepen zich de moffen en hij werd bij Kees Schelfhout in het concentratiekamp Oranienburg ingesloten. Hier heeft Kees hem zeven maanden verzorgd en verpleegd.

Tot de bevrijding kwam!

Voor de Jonge Pool had het een zekere dood kunnen beteekenen! Niemand keek naar hem om en hij bleef alleen achter; heeft waarschijnlijk geen familie meer, daar deze ook door de Duitschers werd weggevoerd naar concentratiekampen.

Toen, op dat oogenblik, werd er een daad gesteld, zóó schoon, zóó edel, dat ieders bewondering en achting moet afdwingen, want op dat oogenblik, dat deze hulpeloze jongen achterbleef, heeft Kees Schelfhout gezegd, jij gaat met mij mee, ik weet zeker, dat mijn familie ook jou liefdevol zal ontvangen en opnemen, hetgeen ook is geschied.

Tot de huldiging kwam van vaandrig Schelfhout!

Onder overweldigende toejuichingen en bijval heeft de bevolking van Hontenisse, op voorstel van onzen burgemeester, het Peterschap aanvaard over den jongen Pool, zulks onder de plechtige belofte dat de bevolking er borg voor zal staan voor zijn verdere opvoeding in den ruimsten zin, tot hij in staat zal zijn in zijn eigen onderhoud te voorzien!

Wat een prachtdaad!

Wat een cadeau voor Kees Schelfhout!

Wat een dankbare daad jegens onze Poolsche bevrijders!

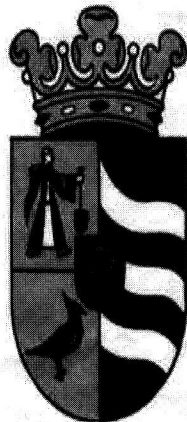
Weet gij, dat reeds menige gemeente ons benijdt, dat wij tot zooiets, geheel onverwachts, in staat zijn gesteld?

Er zal een lijstencollecte worden gehouden, om alle inwoners van Hontenisse in staat te stellen om een bijdrage te geven!

De gulle, edele bwoners zullen het antwoord geven:

DANKBAAR HONTENISSE AAN HET POOLSCHE VOLK.

HONTENISSE, Mei 1945.

Gemeente Hontenisse

20

GEMEENTE HONTENISSE

+

Telefoon Kloosterzande no. 12

Gironummer 82137

No.

KLOOSTERZANDE, 26 Juli 1945.

Bericht op schrijven van:

Aan den heer C. E. Schelfhout
Groenendijk 32
Hontenisse.

Onderwerp:
Wladek Kulczyk-fonds.

Wij hebben de eer U mede te deelen, dat wij U, in onze op heden gehouden vergadering, hebben benoemd tot lid, tevens voorzitter, van het Wladek Kulczyk-fonds. Een door ons vastgesteld reglement gaat hierbij. Gaarne zullen wij vernemen dat de benoeming door U wordt aanvaard.

Bijlagen: 1

Burgemeester en wethouders van Hontenisse,
De secretaris, De burgemeester,

O. A. E. Verstraaten.

Mr. dr. C. J. M. A. van Rooy.

GEMEENTE HONTENISSE

+

Telefoon Kloosterzande no. 12

Gironummer 82137

No.

KLOOSTERZANDE, 26 Juli 1945.

Bericht op schrijven van:

Den heer O. A. E. Verstraaten,
Poolsch plein 6
Hontenisse.

Onderwerp:
Wladek Kulczyk-fonds.

Wij hebben de eer U mede te deelen, dat wij U, in onze op heden gehouden vergadering hebben benoemd tot lid, tevens secretaris-penningsmeester, van het Wladek Kulczyk-fonds.

Bijlagen: 1

Een door ons vastgesteld reglement gaat hierbij. Gaarne zullen wij vernemen dat de benoeming door U wordt aanvaard.

Burgemeester en wethouders van Hontenisse,
De secretaris, De burgemeester,

O. A. E. Verstraaten.

Mr. dr. C. J. M. A. van Rooy.

De secretaris richt daarna een fonds op voor Wladek.

Reglement op het Wladek Kulczyk Fonds.

Artikel 1.

Het fonds dient om de kosten te dekken benodigd voor de geestelijke en lichamelijke opvoeding van Wladek Kulczyk, geboren te Warschau op 26 juni 1928.

Artikel 2.

De middelen van het fonds worden bijeen gebracht door vrijwillige giften en andere baten.

Artikel 3.

Het beheer over het fonds wordt uitgeoefend door een commissie van beheer, bestaande uit 3 personen, welke worden aangewezen door burgemeester en wethouders van Hontenisse.

Indien burgemeester en wethouders van mening zijn, dat aan lid dezer commissie zijn taak niet naar behoren vervuld kunnen zij hem ontslaan en een ander in zijn plaats benoemen.

Artikel 4.

De commissie van beheer waakt als een goed huisvader over de haar toevertrouwde middelen. Zo nodig belegt zij de aanwezige gelden in veilige waardepapieren.

Artikel 5

1. Indien er bij het meerderjarig worden van Wladek Kulczyk nog middelen over zijn draagt de commissie deze in zijn geheel aan Kulczyk voornoemd over.

2. Meent de commissie dat er termen zijn, die deze overdracht niet wenselijk maken, dan dient zij een gemotiveerd voorstel in bij burgemeester en wethouders, die deze overdracht alsdan kunnen opschorten tot het bereiken van de 25 jarige leeftijd van W. Kulczyk.

Artikel 6.

De penningmeester is persoonlijk aansprakelijk voor de zich onder hem bevindende gelden en geldswaardige papieren.

Artikel 7.

In gevallen waarin dit reglement niet voorziet beslissen burgemeester en wethouders van Hontenisse.

Aldus vastgesteld door burgemeester en wethouders van Hontenisse, in de vergadering van 26 juli 1945.

De Secretaris,
O.A.E. Verstraaten.

De Burgemeester,
Mr. Dr. Ch.J.M. van Rooy.

Wladek woonde van 1945 tot 1 mei 1948 in Hontenisse.

Hij verbleef nog korte tijd in huis bij mevrouw Brylla, Geerstraat 11 te Heerlen, inzake repatriëring naar Polen. Daar was nog een Pool met de naam Wladek. Maar 'onze' Wladek had het hier gauw gezien.

Hier waren namelijk twee ronselfbureaus gevestigd: een linkse en een rechtse stroming. Warschau had de communistisch gezinden en Londen de rechtsgezinden (Westers georiënteerden).

Wladek kon dat gebakkelei niet aanhoren en vluchtte terug naar het vredige Zeeuws Vlaanderen, Hontenisse.

Contact met Polen

Wladek begon in Hontenisse een briefwisseling met zijn Poolse familie en kennissen, maar in het door Russen alsook door Duitsers zwaar gehavende Polen met strenge censuur en organisatorisch ontregeld, ging veel post verloren. U begrijpt dat wij uit de ruim dertig in het Pools gestelde brieven geen volledig overzicht kunnen geven. De belangrijkste zaken voor Wladek volgen hier:

Sinds hij als student uit Warschau was opgepakt in oktober 1944 na de opstand tegen generaal Borr Komorowski, heeft hij van zijn moeder en zus niets meer gehoord. Vrienden van Wladek schrijven hem dat zijn schoolkameraden de oorlog hebben overleefd en dat Krystina verscheidene malen levend onder het puin is opgehaald en dat het een wonder is dat zij dit heeft overleefd. In Piczyska woonde familie van vaders kant, tante Wladze en een broer van moederskant, waar zijn moeder Marja met Oma woonde. Moeder Marja is plotseling gestorven aan een hartaanval op 2-11-1944. Voordien had zij haar kinderen nog gezocht, maar ze vond hen niet. Zij is begraven naast een oom van Wladek. Oma zorgde voor het graf. Moeder heeft gewerkt bij een boer in Rando. De familie waar ze inwoonde had ook een boerderij.

Uit de brieven blijkt dat deze boer Goreckie een paard kocht en daarvoor twee varkens en een koe moest leveren.

moeder Marja

vader Stanislaw

Krystina, die in kamp Ravensbrück heeft gezeten, is verzwakt en ongezond. Zij had aanvankelijk geen geld en onderdak. Ze is naar Piczyska gegaan en dacht dat tante nog geld had van moeder, maar kreeg nul op het rekest. Ze is daarna teruggegaan naar Warschau en met een ander meisje gaan samenwonen. Op een bepaald moment heeft zij haar jas verkocht om eten te kunnen kopen. Zij smokkelt en verkoopt sigaretten voor eten. Later krijgt zij van de sociale dienst 500 zloty per maand. Zij heeft nog getracht een visum voor Nederland te krijgen, maar wegens haar ziekte, tbc, lukt dit niet.

Zus Krystina

Tadek, een neef van Wladek die in concentratiekamp Grosz Rosen heeft gezeten, schrijft hem dat hij bij Oma woont. Toen hij vier maanden daar was werd Oma erg ziek Deze Tadek is nu getrouwd en woont in de omgeving van Warschau. Hij schreef Wladek per 7-7-1948 dat Krystina inmiddels gestorven is. Dat moet voor Wladek wel de laatste onheilsbrief zijn geweest.

Op 17-12-1948 schrijft Apolonia Mondra, zijn tante, Wladek een brief. Haar man is na de oorlog in Marseille gebleven en stuurt regelmatig pakketten naar huis. Apolonia heeft twee dochters, Wanda en Maria, die naar het gymnasium gaan. Zij werkt en verdient 12000 zloty per maand. De prijzen in Polen zijn dan:

pak of overjas 50000 zloty, schoenen 20000 zloty, wit brood 120 zloty, 1 kilo spek 300 zloty, sigaretten 100 zloty. Een zloty is een paar centen.

In Grodsisk woont de familie Jankowski. Janek en Ramec zijn vrienden van school. Janek spaart postzegels en vraagt om uitwisseling.

Dan was er nog Konec, die ook in het concentratiekamp zat en precies op tijd is bevrijd. Hij zou de volgende dag worden geëxecuteerd. Hij woog toen nog 38 kilo en was een echte patriot.

Naar Woensdrecht

Hoe kwam Wladek in Woensdrecht terecht?

Wel! Pastoor Stallaert van de parochie St. Joseph te Woensdrecht had een broer die wethouder was bij de gemeente Hontenisse, welke gemeente dus aan Wladek het "Peterschap" had toebedeeld. Ook rector Fl. van Putte afkomstig uit Hontenisse en stichter van het jeugdhuis O.L.Vrouw ter Duinen in Ossendrecht, zag het wel zitten voor deze jonge Pool om hier administratief werk te verrichten.

Nu nog een goed kosthuis en dan was de weg open om voor Wladek een levensbelangrijke toekomst op te bouwen. Bij de familie Schoonen was het goed toeven en dus bleef Wladek daar. De familie Schoonen-Pijnen (Jan en Kate) hadden twee zonen: Rinus en Cor.

Kate Schoonen

Jan Schoonen

Jan, de vader van beide zonen, is geboren op 12 juli 1904 en overleden te Woensdrecht d.d. 14 februari 1971, Kate, de moeder der jongens is geboortig te Woensdrecht op 9 oktober 1909 en overleden te Bergen op Zoom op 24 november 1981.

Hun zonen, beide gehuwd met respectievelijk Toos de Crom en Zus de Ridder. Rinus stierf op 46-jarige leeftijd en Cor werd slechts 44 jaar oud.

Wladek met Tilly Schelfhout (zus van Kees)

Doordat Kees Schelfhout zich over Wladek ontfermde leerde hij zijn pupil de Nederlandse taal en schrijfwijze. Wladek was intelligent en dus had Kees er een goede leerling aan. Verder heeft Wladek zich tijdens zijn driejarig verblijf te Hontenisse aan de Groenendijk 32 als ingezetene bij deze Zeeuws-Vlamingen in een en ander goed bekwaamd.

Later toen hij bij zijn pleegouders in Woensdrecht woonde, belandde hij bij de stichting O.L.Vrouw ter Duinen en bij meester Suijkerbuijk in Hoogerheide, waar hij zijn studies in taal, boekhouden, inclusief het volledig pakket voor het Middenstandsdiploma heeft gehaald. Door dit succes is hij in tijdelijke dienst geweest bij H.Zwagemakers in de Korte Parkstraat te Bergen op Zoom.

Daarna werkte hij op de Vliegbasis Woensdrecht waarvan hieronder zijn werkrooster staat vermeld.

Taakomschrijving van W. Kulczyk.

1. Hij is belast met de Distributie van alles, voorkomende Luchtmacht en Landmacht.
2. Zorgdragen voor de juiste voorraad, Lucht- en Landmacht.
3. Het doen verwijderen, en naar het depôt retourneren, van alle vervallen en ingetrokken formulieren.
4. Het toezicht houden op een normaal verbruik van Lu- en La-formulieren, door de Sectie-houders.
5. Hij is verantwoordelijk voor een juiste administratie, betreffende:
  - a. aanvragen in de daarvoor bestemde maanden,
  - b. het bij- en afschrijven der ontvangen en uitgifte formulieren.
6. Het in- en uitboeken van militairen.
7. Het op de juiste wijze aanvragen en distribueren, alsmede de administratie van land- en luchtvaartkaarten.
8. Plaatsvervangend Hoofdopzichter.
9. Nagaan, door het lezen van Luchtmachtorders, circulaires, tijdschriften en of er nieuwe formulieren uitgekomen zijn en deze zonodig bestellen.

Dit waren zijn taken op de vliegbasis.

Nu hij wat verdiende wilde hij graag geld overmaken naar zijn zieke zus in Polen, maar zij heeft dit nooit ontvangen. Zij was in 1947 gestorven en door de Sociale Dienst begraven op het kerkhof in Brodno.

Tussen al die bedrijven door krijgt Wladek een inzinking.

Hij wordt opstandig. Gaat met zijn gedrag achteruit. Hij is koppig, slaat alle goede raad in de wind en gaat niet meer naar zijn werk.

Aldus heeft mevr. Schoonen in een brief aan secretaris Verstraaten laten weten. En Wladek vroeg om meer geld.

Uit een brief van Kees Schelfhout die hij in 1956 schreef naar de gemeentesecretaris van Hontenisse blijkt, welke ervaringen Wladek moest verwerken, vooral toen ze vanuit kamp Sachsenhausen aan de lange mars naar het westen begonnen. Deze duurde van 20 april tot 4 mei 1945, zonder slaapuitrusting, levensmiddelen en medische zorg. Men moest slapen langs de kant van de weg, zich voeden met gras en rauwe aardappelen uit de velden en boomschors, slootwater als drank. Behalve de handicap aan zijn linkerarm had Wladek een beschadigd linkeroog ten gevolge van een bominslag. De ellende duurde tot een Rode Kruiscolonne enige hulp bracht. Begrijpelijk dat een zestienjarige jongen door zo' n laatste oorlogservaring getekend werd.

"Ambachtsschool Onze Lieve Vrouw ter Duinen"

INTERNAAT EN EXTERNAAT
OSSENDRECHT
TELEFOON No. 26 - POSTREKENING No. 46715

Typ. :

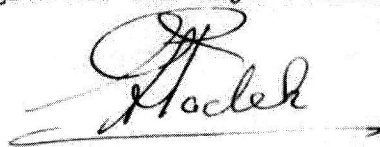
OSSENDRECHT, 10. Augustus. 19 48

Onderwerp :

Mijnheer de Secretaris.

Vorige week hebben wij hier ontvangen Uw postwissel met een bedrag van f 6,-. Ik dank U voor verhoging van mijn zakgeld.
Ik ben ook vorige week nog uit geweest met Moeder Schoone naar Bergen op Zoom om broek en brilmonteur, maar wij zijn nog niet geslucht om die twee dingen te bemachtigen want wat monteur betreft dat kan ik volop krijgen maar de mijne glazen passen er niet in.
Daarom ben ik van plan om naar de oogarts te gaan om een nieuwe recept voor glazen ik denk dat de hele gevalletje zal kosten ongeveer 15 a 20 gulden de monteur 12 gulden en glazen 2 of 4 gulden en dan de dokter.
De rekeningen zal ik U oversturen.
Met broek kopen moet ik nog beetje wachten want op het ogenblik kan Moeder schoone nog niets bemachtigen.
Hier op de stichting zijn al de vacantie begonnen. ik zet op het ogenblik allen op kantoor want de directeur is met vacantie. werk heb ik genoeg maar dat doe ik graag liever werken dan niks te doen.
Als U ben nog van plan om naar hier te komen dan zou U misschien zo goed zijn om van te voren brieftje te schrijven wanneer U komt dan kan ik U terugschrijven of deze dag is geschikt om hier de directeur en Mijnheer Mous te treffen.

En nu eindige ik mijn brier met heel veel groeten
van Fam. Schoone en van mijn.
wil U ook veel groeten van mijn overbrengen
aan Burgermeester.

brief van Wladek

Wladek bleef in Woensdrecht wonen en werken. Hij kreeg door zijn boekhoudkundige kwaliteiten meer contacten, ook met kleine zelfstandigen.
Hij deed de boekhouding voor kleine particuliere ondernemingen. Ook bij de belastingdienst werd dit geapprecieerd.

Zangvereniging uit Hoogerheide die voor de KRO een concert gegeven hebben t.g.v. een Jubileum. Onder de pijn nog net het hoofd van Wladek. (Wie herkent zich op deze foto en/of weet meer van dit jubileum? Eventuele reacties te richten aan de redactie a.u.b.)

Zelf heb ik hem in het Pannenhuis te Hoogerheide leren kennen. Ik had daar familie en werkzaamheden en hij parkeerde op het terrein vaak zijn Messerschmittje om van daaruit de bus te nemen.

Wij, mijn vrouw Julia en ik, dochter Marie Louise en onze vriend Wladek maakten eens een tochtje via de Afsluitdijk, Groningen en Friesland richting Duitsland en zijn gereden tot de Oder- Neissegrens. Op de terugweg wilden we een bezoek brengen aan het beruchte kamp Bergen- Belsen waar Anne Frank gestorven is. Daar aangekomen ging Wladek niet mee. Hij bleef wijselijk in de auto zitten. Hem was het verblijf in zo'n kamp bekend. Wij respecteerden dit van hem en wij zouden het maar kort maken. Was het voor Wladek wel interessant? Ik denk van niet. Hij was opmerkelijk stil.

dochter v.d. schrijver Marie Louise bij monument in kamp Bergen-Belsen

Tot 1976 bleef Wladek bij de familie Schoonen. Daarna werd hij opgenomen in het A.B.G. te Bergen op Zoom, waar hij op 23 april 1986 stierf.

Wij hebben getracht nog verdere gegevens over zijn familie te verzamelen en zonden met hulp van mevrouw Aneta Panseczek een aantal brieven naar Polen met de volgende tekst:

Woensdrecht, september 2002.

Geachte Heer/Mevrouw,

Na de oorlog 1940/45 troffen wij hier een jonge Poolse student. Zijn naam was Wladek Kulczyk, geboren te Warschau 26 juni 1928.

Deze jongeman is met een Nederlander, de heer C.E. Schelfhout meegebracht uit het gevangenkamp Sachsenhausen, bij Oranienburg Duitsland.

Wladek is in het ziekenhuis te Bergen op Zoom gestorven 23 april 1986.

Wij zoeken eventuele familieleden/kennissen.

Hierbij enkele afdrucken van foto's. Kent U deze personen?

Bovenstaande in samenwerking met de heer Dick van der Poel,
Prins Hendrikstraat 5, 4631 LL Hoogerheide, Nederland

Helaas leverde dit geen nieuwe feiten op.

Denk nu niet, dat het voor deze Pool, alles voor de wind ging! Verre van dat. Daar had hij te veel voor meegemaakt. Hoe vaak zou Wladek zijn ouders, zijn zus, zijn Poolse vrienden, in beeld gehad hebben. Laat staan in levende lijve ontmoet! Je moet er niet aan denken!

Is het verwonderlijk dat hij soms moedeloos was en dit amper te boven kon komen.

Wladek Kulczyk hebben wij gekend als een stumperig iemand.

†
In dankbare herinnering aan

WLADEK KULCZYK

Hij werd geboren te Warschau op
26 juni 1928 en is overleden te
Bergen op Zoom op 23 april 1986.

Mijn God, wat kunt u toch veel vragen van een mens. Wij moeten hierbij denken aan Job, die alles moest afgeven maar zijn geloof behield. Wladek werd evenzwaar beproefd en heeft alles wat hij had, zijn ouders, broers en zusters, zijn familie, zijn vaderland, zijn vrijheid en tenslotte, toen er weer een nieuw leven voor hem werd klaargemaakt, zijn gezondheid en zijn leven. Maar rotsvast heeft hij alles doorstaan en God nooit om verklaring gevraagd al waren er vele vragen in zijn leven.

Hij kwam naar Nederland waar hij vreemd en zonder de taal te spreken ondervond dat liefde alle talen spreekt en een grotere macht heeft dan alle onrecht van de wereld. Moge God hem in het eeuwig leven honderdvoudig schenken wat hem hier op aarde ontnomen is en waarvan hij de voorproef heeft gemaakt in de laatste jaren

van zijn leven, toen hij totaal afhankelijk werd: toewijding en opofferende liefde.

God, wees goed voor hem en voor ons, die zoveel met hem bezig waren dat wij hem onvervangbaar missen.

Voor de vele blijken van medeleven bij het overlijden van onze lieve jongen

WLADEK

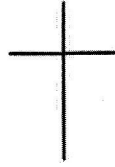
betuigen wij u onze oprechte dank.

Bergen op Zoom, 26 april 1986

Fam. Schoonen-de Crom

Fam. Schoonen-de Ridder

Fam. Stroecken-Schelfhout

Na een liefdevolle verpleging en na een langdurig gedragen ziekte is in het Algemeen Burger Gasthuis te Bergen op Zoom overleden.

Wladek Kulczyk

geboren te Warchau 26-6-1928
overleden te Bergen op Zoom 23-4-1986

Bergen op Zoom: Mevr. Schoonen-de Crom en kinderen

Dhr. en Mevr. Schoonen-de Ridder en kinderen

Roosendaal: Mevr. Stroecken-Schelfhout en kinderen

Corr. adres: Scheldelaan 85, 4615 BJ Bergen op Zoom

Wladek is opgebaard in het Mortuarium van het Algemeen Burger Gasthuis, alwaar gelegenheid tot bezoek zal zijn van 15.00 - 16.00 uur.

De plechtige Eucharistieviering zal plaatshebben op zaterdag 26 april a.s. om 11.30 uur in de kerk van O.L. Vrouw van Lourdes (Prins Bernhardlaan), waarna de crematie om 13.15 uur in het crematorium te Breda, Tuinziglaan.

Echter zijn achtergronden?

Ja, Polen was een communistisch land.

Beter gezegd! Polen had een communistisch regime.

En de bevolking zat er mee! Polen werd van twee kanten belaagd en gekleineerd, uitgezogen.

Miljoenen zijn zoals Wladek ten gronde gegaan, mede door toedoen van twee afschuwelijke dictators en hun trawanten.

Laten wij hopen, nee, bidden dat wij en onze kinderen van deze rampspoed bespaard mogen blijven.

Met dank aan Jos Schelfhout (broer van Kees Schelfhout) en Dick van der Poel.

Dick Adriaansen

Een afgebroken herenhuis in Hoogerheide. Zijn geschiedenis, eigenaren en bewoners.¹

door

René Jacobs

In augustus – september 2002 werd het statige herenhuis met koetshuis, Ossendrechtseweg 26 in Hoogerheide, afgebroken. Het was een van de laatste monumentale panden in het dorp, misschien wel het oudste huis. Niet de sloop van dit cultuur-historisch erfgoed haalde de krant, wel de vondst van een aantal zeventiende eeuwse munten.²

In deze korte bijdrage wordt ingegaan op de geschiedenis van het pand vanaf de tijd dat het kadaster werd ingevoerd (ca. 1830) en wordt iets verteld over de eigenaren en bewoners. In een apart artikel wordt het doktersechtpaar De Bruijne - Jacobs Migielsen, dat in 1850 het pand kocht, nader voor het voetlicht gehaald.

foto gemaakt door de heer B.Ars kort voor de afbraak in 2002

Huis, stal, erf en moestuin, 1830 – 2002

Op **23 juni 1830** werden in opdracht van de erven Johannes Migielsen ten overstaan van de Bergen op Zoomse notaris Johannes Alden publiek verkocht 'huis, stal, erf en moestuin' te Hoogerheide. De ligging werd als volgt aangeduid: oost: de straat (d.i. Ossendrechtseweg), west en noord: Petrus Plompen, en zuid: de Armen.³ De kadastrale omschrijving was: Woensdrecht sectie D nr. 149, huis, groot 2 roeden 56 ellen, en sectie D nr. 148, de tuin, groot 12 roeden. Het geheel werd gekocht door **Jacobus Migielsen en zijn vrouw Anna Catharina de Bie**. Na de aankoop betrokken zij het huis in Hoogerheide. Hij was toen 74 jaar oud, zij 67 jaar. Jacobus genoot slechts enkele jaren van zijn pensioen. Op 11 januari 1834 overleed hij. Zij vrouw overleefde hem 14 jaren en stierf op 3 augustus 1848 op 84-jarige leeftijd.

Hierna werden hun dochters Isabella Migielsen, echtgenote van Jacobus Jacobs Migielsen, en Anna Catharina Migielsen, weduwe van Jacobus Jacobs, de eigenaressen.

Zij verkochten het huis met erf en moestuin en de verdere opstallen aan **Petrus de Bruijne**, geneeskundige in Hoogerheide, die gehuwd was met **Johanna Jacobs Migielsen**, een dochter van de hierboven genoemde Jacobus Jacobs Migielsen. Op **30 september 1850** werd de akte van eigendomsoverdracht gepasseerd voor notaris C.G.B. van Nouhuys te Ossendrecht. De koopprijs bedroeg 800 gulden.

Ruim een halve eeuw zou dit het woonhuis blijven van de familie De Bruijne. Petrus overleed op 8 juli 1879. De weduwe Johanna de Bruijne – Jacobs Migielsen bleef daar wonen tot haar dood op 6 januari 1905. Zij lieten geen kinderen na.

Uit de beschrijving van de nagelaten boedel blijkt de indeling van het huis.⁴ Er is sprake van de rechter voorkamer, rechter achterkamer, opkamer, linker achterkamer, keuken en het washok. De opkamer was in gebruik als slaapkamer. Op de bovenverdieping was een knechtenkamer afgetimmerd, waar Ludovicus van Linden over een bed beschikte.

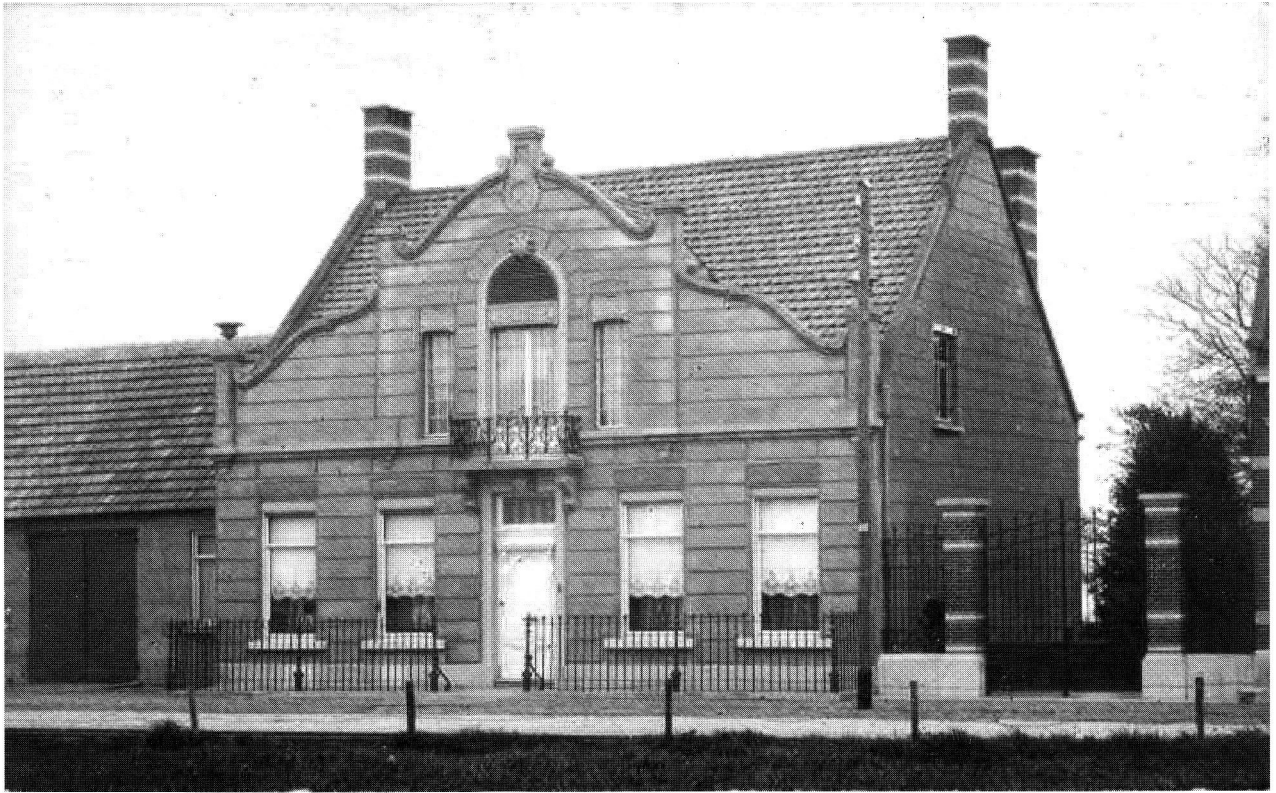
Binnen enkele maanden na haar overlijden werden op verzoek van de erfgenamen de nagelaten onroerende goederen bij inzet en bij opbod verkocht. Notaris W.J. Gruting uit Bergen op Zoom had de verantwoording voor een goed verloop. Het geheel betrof acht 'kopen' (partijen), waaronder 'het herenhuis met remise, stal, serre en tuin te Hoogerheide aan de weg naar Antwerpen', waarvan de oppervlakte 22 are en 8 centiare was. De kadastrale aanduiding was: Woensdrecht, sectie D nr. 1013. Oppervlakte en kadastrale aanduiding zijn nu nog hetzelfde.

Op 23 februari 1905 vond in het koffiehuis 'De Kroon' van Fr. van Linden in Hoogerheide de verkoop bij inzet plaats. De eerste koop was het huis, dat door Antonius Andreas Jacobs werd ingezet op 3.480 gulden. Enkele weken later, op **9 maart 1905** vond in het koffiehuis van P.J. Soffers de verkoop bij opbod plaats. Deurwaarder Henricus Panne uit Bergen op Zoom bood tot 6.000 gulden, maar dat was niet hoog genoeg. **Jacobus de Bruijne, gehuwd met Elvira Erkens**, uit Antwerpen bood namelijk voor alle acht kopen samen 7.250 gulden en werd daarmee de nieuwe eigenaar. Hij was een van de erfgenamen en daardoor voor 1/18 deel mede-eigenaar.

Had de hierboven genoemde **Antonius Jacobs** het huis al in 1905 graag gehad, in 1911 zou hij inderdaad eigenaar worden. Op **18 november 1911** verschenen voor notaris Gruting Elvira Catharina Erkens, weduwe van Jacques de Bruijne, en Antonius Andreas Jacobs om de overeenkomst van verkoop en aankoop vast te leggen. Jacobs kocht naast het huis met tuin (sectie D nr. 1013) ook een perceel bouwland (sectie D nr. 1012) en een weg (sectie D nr. 598), samen groot 1 hectare 11 are 78 centiare, voor het bedrag van 13.000 gulden. (De hier bedoelde weg is wellicht het zg. Jannekespadje; r.j.). Bij de verkoop was bedongen, dat Jacobs het bouwland en de weg direct mocht aanvaarden. De weduwe De Bruijne had het recht tot 1 december 1912 in het huis te blijven wonen en was daarvoor geen enkele vergoeding schuldig. Wel moest zij de tuin 'in zoodanige staat' blijven onderhouden 'dat hij geen wildernis wordt'. Wanneer zij eerder zou vertrekken, kon Jacobs direct over het huis en de tuin beschikken. Jacobs nam vanaf 1 januari 1912 de grondlasten voor zijn rekening.

In 1937 werd de bovenverdieping verbouwd door de Gebroeders Soffers uit Hoogerheide. Er kwamen drie nieuwe slaapkamers naast de reeds bestaande de knechtenkamer (waarvan in 1905 sprake was?). De badkamer bleef gehandhaafd. De kosten van deze verbouwing bedroegen 1.800 gulden.⁵ Uit de bouwvergunning met bijlagen, die erg summier zijn, valt te lezen dat de achtergevel op gelijke hoogte met de voorgevel werd opgetrokken. Verder zijn toen waarschijnlijk ook de deuren en ramen in de voorgevel vernieuwd. Het blijft onduidelijk wanneer de voorgevel, die aanvankelijk een mooie versierde topgevel had en later van de versiering is ontdaan en geheel bepleisterd werd, is veranderd in de vorm, zoals die was op het moment van de sloop.

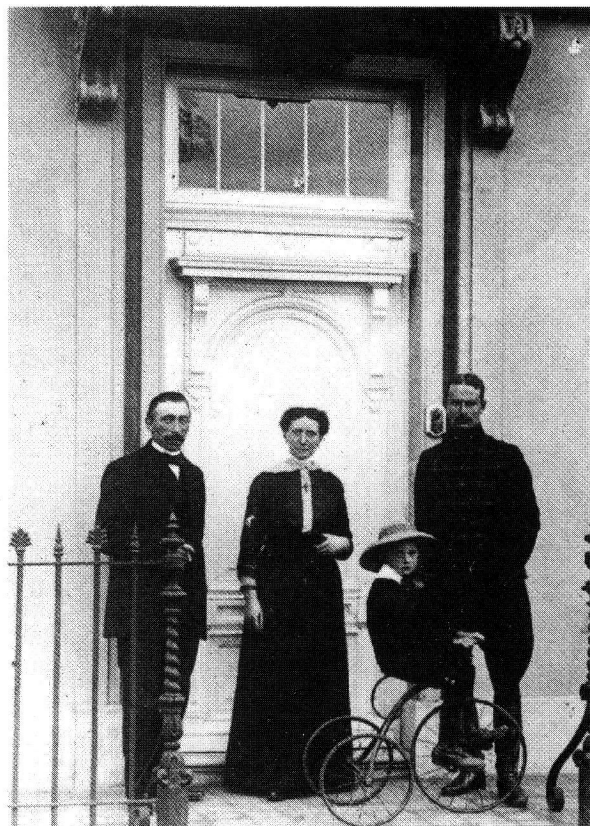
Vergeleken met de oudere foto zijn de veranderingen duidelijk. De gevel en de ramen zijn sterk vereenvoudigd. Het benedenraam in de zijgevel is verdwenen. De schoorstenen zijn opgetrokken. Gelet op de elektriciteitspalen moet deze foto na 1922 zijn genomen.

Een blik op de achterzijde van het huis. De huishoudster is vereeuwigd op deze foto.

Na het overlijden van Antonius Jacobs in 1948 en zijn vrouw Wilhelmina Verbeek in 1955 werd hun enige zoon **Theophiel Jacobs** de eigenaar. Intussen was het huis, waarschijnlijk nog in 1948, toen de weduwe Jacobs – Verbeek naar het verzorgingshuis St. Catharina in Bergen op Zoom was verhuisd, verhuurd aan het jonge gezin Rennen – Jansen en vanaf november 1951 aan A.A.J. Dekkers, die zich toen als tweede huisarts in de gemeente Woensdrecht vestigde. Tot november 1964 woonde hij er met zijn gezin en hield daar praktijk. Hij vestigde zich toen in zijn nieuw gebouwde woning met praktijkruimte aan de Huijbergseweg. Op **2 november 1964** verkocht Theophiel Jacobs ‘het huis met garage en verdere opstallen’ ter grootte van 22 are en 8 centiare aan **Josephus van der Eerden**, van beroep handelaar, die in de Raadhuisstraat in Hoogerheide woonde. Deze ging niet zelf daar wonen, maar zijn zoon Hans nam daar zijn intrek in. Later zou hij de eigenaar worden.

In **juli 2002** kocht de **Stichting Wonen West-Brabant** het pand op en liet het binnen enkele maanden afbreken.⁶ Zij zal daar een wooneenheid voor autistische kinderen laten bouwen.

In 1911 werd Antonius Jacobus, gehuwd met Wilhelmina Verbeek, de nieuwe eigenaar. Op deze foto met hun enige zoon Theophiel (en een militair); ca. 1914

¹ Voor het verkrijgen van diverse gegevens heb ik een niet vergeefs beroep gedaan op mevrouw M. Jacobs-Jacobs en de heren A.A.J. Dekkers, M.C.J. Broos en C. Rennen, die ik bij deze daarvoor hartelijk dankzeg.

² BN/De Stem, 7 september 2002

³ Met ‘de Armen’ wordt bedoeld het burgerlijk armbestuur dat daar een perceel in eigendom had. Op dat perceel hebben tot in de jaren vijftig van de vorige eeuw twee zg. armenhuisjes gestaan. In één daarvan woonde Jan Baptist van der Heijden (‘Tiest de Schijter’).

⁴ Bergen op Zoom, notariële archieven inv.nr. 430, aktenr. 9.

⁵ Gegevens ontleend aan de bouwvergunning d.d. 7 april 1937; Woensdrecht, nieuw archief, BO 506.

⁶ Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van de kadastrale leggers van de gemeente Woensdrecht, waarbij de volgende artikelnummers van belang waren: 237 volgnr. 1 en 2; 461 volgnrs. 3, 4, 48, 49; 2222 volgnrs. 1,2,3; 2078 volgnr 83 en 5137 volgnr. 1.

Enkele wetenswaardigheden over het echtpaar De Bruijne – Jacobs Migielsen

door

René Jacobs

Petrus de Bruijne en zijn vrouw kochten op 30 september 1850 het huis met erf en moestuin en de verdere opstallen, die tot voor kort aan de Ossendrechtseweg in Hoogerheide stonden. Petrus overleed aldaar op 8 juli 1879. De weduwe Johanna Cornelia Jacobs Migielsen bleef er wonen tot aan haar dood op 6 januari 1905. Het echtpaar liet geen kinderen na. Over hen volgen hieronder wat wetenswaardigheden.

Johanna Jacobs Migielsen en Petrus de Bruijne
Zij kochten in 1850 het huis aan de Ossendrechtseweg.

Huwelijk

Johanna Cornelia Jacobs Migielsen stamde uit een landbouwersgeslacht, dat oorspronkelijk Jacobs heette, vanaf 1812 zich Jacobs Migielsen noemend, wat in 1835 bij Koninklijk Besluit officieel werd bevestigd. Haar vader was Jacobus Jacobs, haar moeder Isabella Migielsen. De families Jacobs en Migielsen hadden zich vrij kort na de inpoldering van de Hinkelenoord (1685) aldaar gevestigd. Op de boerderij (huidig adres: Oud Hinkelenoordijk 11), waar vanaf 1812 tot heden de familie Jacobs Migielsen het landbouwbedrijf uitoefent, werd Johanna Cornelia op 2 september 1823 geboren.¹

Petrus de Bruijne was afkomstig van Antwerpen, waar hij op 19 januari 1814 was geboren. In de loop van 1840 kwam hij vanuit Antwerpen in Hoogerheide wonen. Als beroep gaf hij toen op 'heelkundige'.² Op 3 april 1849 huwde hij, heel- en vroedmeester, met Johanna Cornelia Jacobs Migielsen. Dit huwelijk werd niet op het gemeentehuis in Hoogerheide gesloten, maar ten huize van de vader van de bruid, Jacobus Jacobs Migielsen, op de boerderij in de Hinkelenoordpolder. De reden daarvan was dat de vader graag 'in persoon het betrekken van dit huwelijk' wilde bijwonen. Hij was 'uit hoofde van ziekte en corpulentie' niet in staat naar Hoogerheide te gaan. Omdat het huwelijk niet in het gemeentehuis werd gesloten, waren er zes getuigen bij (in plaats van twee tot vier, zoals gebruikelijk was).³

Dokter De Bruijne

Na het overlijden van de heelmeester Adrianus Philippus van der Berghe in 1840 functioneerde P.J. Soffers enkele jaren als dokter. Met zijn salariëring verliep het niet al te vlot.⁴ Hoe dan ook, in de periode 1844 – 1846 zien we dat Petrus de Bruijne als heelkundige een jaarwedde van f 50,-- van de gemeente kreeg. Dit salaris werd hem uitgekeerd als 'armendokter' die de armen gratis moest helpen. In 1847 werd dit verhoogd tot f 100,--; want vanaf die tijd is hij ook de gemeentelijke vaccinateur, wat inhield dat hij de inenting moest verrichten. In de jaren 1848 – 1853 ontving hij daarvoor f 140,--. Ter vergelijking, de burgemeester verdiende toen f 45,-- (je moest van goede financiële huize komen om burgemeester te kunnen worden); de gemeentesecretaris f 175,--, de gemeenteontvanger f 90,-- en de veldwachter f 200,--. De dokter had natuurlijk naast zijn inkomen als 'gemeentearts' ook inkomsten uit zijn particuliere praktijk (en uit zijn vermogen). Vanaf 1854 tot aan het einde van zijn werkzame leven in 1875 was zijn jaarwedde f 150,--; vanaf 1858 kreeg hij een extraatje van f 15,-- als vaccinateur.⁵

Op eigen verzoek werd De Bruijne met ingang van 1 juli 1875 door burgemeester en wethouders ontslagen als genees-, heel- en verloskundige. In zijn verzoek om ontslag schrijft hij, dat hij nog wel de gewone praktijk wil blijven uitoefenen, mits hem een toelage van f 500,-- per jaar zou worden toegekend. Of hieraan is tegemoet gekomen, blijkt niet uit bewaard gebleven gegevens. Kennelijk heeft hij wel zijn werk als vaccinateur toen nog voortgezet, want in maart 1877 schreef hij dat 'hij bedankt voor het verder toedienen van koepokinentingen in de gemeente Woensdrecht'.⁶ Twee jaar later op 8 juli 1879 overleed dokter De Bruijne.

Financiële aangelegenheden

Hierboven hebben we iets gezegd over het inkomen van De Bruijne. Nu proberen we enig inzicht te krijgen in de financiële situatie van het echtpaar. Daarvoor nemen we de kohieren van de hoofdelijke omslag, die door de gemeente werd geheven, als basis.⁷

<i>jaar</i>	<i>betaald door De Bruijne</i>	<i>gemiddeld betaald bedrag</i>
1850	f 6,--	f 7,59
1870	25,--	8,91
1876	50,--	15,43 (vanaf dit jaar behoorden hij en later zijn weduwe tot de 20 hoogst aangeslagenen in de gemeente)
1877	50,--	14,97
1878	50,--	15,34
1879	50,--	15,06 (in dit jaar overleed De Bruijne)
1885	36,--	7,87
1890	38,60	13,66

Uit zo'n staatje kunnen we natuurlijk weinig conclusies trekken. Zeker is dat De Bruijne en zijn vrouw tot de meest vermogende inwoners van de gemeente behoorden, vanaf 1876 tot de hoogst aangeslagenen. Het zou interessant zijn dit aspect verder uit te diepen aan de hand van andere belastingkohieren.

Testamenten

Op 6 april 1855 gingen Petrus de Bruijne en zijn vrouw naar de notaris in Ossendrecht om hun laatste wilsbeschikking officieel te laten vastleggen. Zij benoemden elkaar tot enige en universele erfgenaam op voorwaarde 'dat al hetgene van mijn nalatenschap op het overlijden van mijnen echtgenoot(e) door hem/haar onvervreemd en onverteerd zal worden nagelaten, zal moeten devalveren op of worden genoten door mijne erfgenamen bij versterf op het ogenblik van mijn overlijden of hunne descendente[n]'.⁸

Nalatenschap van Petrus de Bruijne

Petrus de Bruijne overleed op 8 juli 1879 in zijn woonhuis aan de Ossendrechtseweg. Op 10 februari 1880 deed zijn weduwe aangifte van de nalatenschap en op 18 februari werd 'de memorie van aangifte' ingeleverd op het kantoor in Bergen op Zoom.⁸

De nalatenschap bestond uit:

Activa:

- het huis met schuur, erf en tuin in Hoogerheide, 16 aren 95 centiare[n]	f 2500,--
- drie huisjes met erven en tuin, daarnaast gelegen, 9 aren 91 centiare[n]	f 1000,--
- huursom van deze huisjes	f 2,50
- enkele percelen bouwland inclusief pachtpenningen	f 944,--
- huis met erf in de Paradijsstraat in Antwerpen	f 2835,--
- huurpenningen van dit huis	f 6,--
- meubilaire goederen, lijnwaad en verdere inboedel	f 1000,--
- klederen, juwelen, 'lijfstoebehoorten'	<u>f 300,--</u>
	f 8.587,50
- hypothecaire en andere schulvorderingen en renten	f 11.808,07
- effecten	f 27.348,--
- contant geld	<u>f 720,--</u>
totaal van de activa	f 48.468,57
waarvan de helft toegerekend werd aan De Bruijne:	f 24.234,285.

Passiva:

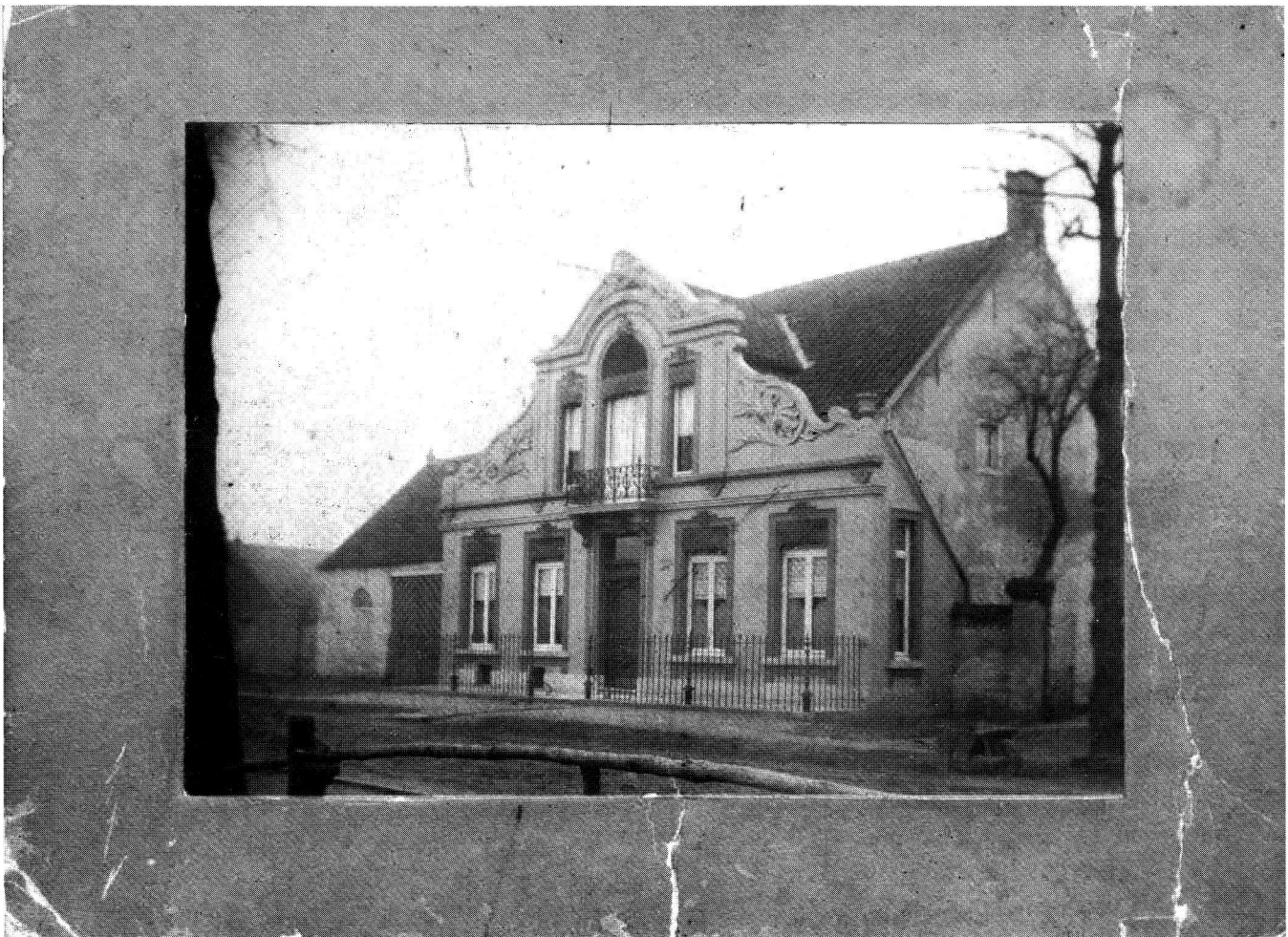
- vordering wegens geleend geld ten behoeve van Jacoba Brill	f 405,--
- vorderingen wegens geleend geld t.b.v. Petrus Jacobs Migielsen	f 2626,20
- vorderingen wegens geleend geld t.b.v. Cornelis Jacobs Migielsen	<u>f 918,04</u>
totaal van de passiva	f 3.949,24
waarvan de helft toegerekend werd aan De Bruijne:	f 1.974,62
en de begrafeniskosten:	<u>f 259,66</u>
passiva van de nalatenschap	f 2.234,28
activa:	f 24.234,28

Zuiver saldo van de nalatenschap was f 22.000,--.

Op 20 februari 1880 noteerde de ontvanger der belastingen dat op deze nalatenschap f 882,79 verschuldigd was. Bovendien moest er ook betaald worden voor het recht van overgang van de roerende goederen, waarvan de waarde vastgesteld was op f 13.680,75, waarvoor de weduwe f 136,80 verschuldigd was. Op 24 mei 1880 was alles betaald door weduwe De Bruijne.

Voorbij het aardse leven

Als gelovige, en ongetwijfeld praktiserend katholiek, trof Johanna Cornelia Jacobs Migielsen voorzieningen voor het zielenheil van haar overleden man Tien jaar na zijn dood schonk zij aan de parochie van Hoogerheide f 500,--, waarvoor in de kerk 25 jaar gezongen jaargetijden moesten worden gedaan en gedurende dezelfde periode zijn naam tijdens de zondagse missen moest worden vermeld. Op 8 juli 1889 was het eerste jaargetijde; in 1914 werd voor de laatste maal de gezongen mis opgedragen voor zijn zielenrust In 1893 schonk zij nog eens f 1000,--, waarvoor maandelijks een gelezen mis moest worden opgedragen en dat ook voor een periode van 25 jaren. In die schenkingen was ook al opgenomen dat na haar dood op dezelfde manier voor haar zielenrust zou worden gebeden.⁹ We mogen erop vertrouwen dat hun zielen rusten in vrede.

De oudst bekende foto van het woonhuis van dokter De Bruijne-Jacobs Migielsen. Vermoedelijk rond 1900.

Nalatenschap van Johanna Cornelia Jacobs Migielsens

Johanna Cornelia Jacobs Migielsens had haar man ruim 25 jaar overleefd, toen zij op 6 januari 1905 in hetzelfde huis, als hij was gestorven, overleed. Op 13 en 16 januari d.a.v. werd de nagelaten boedel geïnventariseerd en getaxeerd.¹⁰

De 'lichamelijke roerende goederen' werden getaxeerd door Johannes Walterus Meyvis, beddenfabrikant te Bergen op Zoom.

In de *rechter-voorkamer* stonden een uittrektafel, speeltafel met album en vaasje, secretaire, een canapé, een fauteuil en een tafeltje met spiegel. Verder stonden er een crucifix met twee bloemvazen onder een stulp, een servies en glaswerk. Er hingen twee schilderijen aan de muur. Op de vloer lag zeil en een karpert, aan de ramen hingen gordijnen. De waarde hiervan werd geschat op f 78,50.

In de *rechter-achterkamer* stonden een ronde tafel, acht stoelen, zes stoelen met zittingen van paardenhaar en een buffet. Aan de muur hingen vier prenten achter glas en een spiegel. Aan het plafond hing een lamp. Verder trof de taxateur nog aan een pendule, glas- en aardewerk, lepels, vorken en messenleggers, stoven en een blad met glazen. Een vloerkleed en raam-gordijnen zorgden voor de verdere aankleding. De waarde hiervan werd geschat op f 90,25.

Op de *opkamer* stonden een ledikant, kleerkast, ladetafel, tafel met zes stoelen, nog een tafel en een wastafel met spiegel. Er was ook een kachel. Twee schilderijen en enkele andere ornamenten vormden de wandversiering. Op de vloer lagen matten en voor de ramen hingen gordijnen. De waarde hiervan werd geschat op f 93,25.

In de *linker-achterkamer* stonden twee kasten, de ene van eikenhout, de andere van palissanderhout. Voorts stonden er een tafel met zes stoelen en een tafeltje met aardewerk daarop. En er waren twee bedden. Ook in deze kamer stond een kachel. Tenslotte was er een klok en stonden er twee stolpen met vogels. Aan de wanden hingen drie schilderijen en een spiegel. De waarde hiervan werd geschat op f 237,50.

De keuken was kennelijk zeer eenvoudig ingericht, want in de boedelbeschrijving wordt alleen melding gemaakt van keukengerief, een tafel en een stoel; dit ter waarde van f 6,--.

In het *washok* stonden drie koperen ketels en een wastoestel ter waarde van f 4,--.

Op de *bovenverdieping* stond een mahoniehouten ledikant met ressort en een nachtkastje. Er was een wastafel met toebehoren en handdoekenrek. Er stond ook een tafel. Tussen de vensters hingen twee penantspiegels. Hier lagen ook kleren opgeborgen. Een vloerkleed en gordijnen vormden de aankleding. De waarde hiervan werd geschat op f 97,--.

In de *knechtenkamer* stond een bed met toebehoren ter waarde van f 20,--.

Op de *zolder* stonden een tafel en een kast en lagen vijf dekens ter waarde van f 11,--.

In de *remise* stonden een mangel, rek, banken, kuipen, kisten, een trap, emmers en een balans, alles bij elkaar een waarde vertegenwoordigend van f 16,50.

Aan *sieraden* had de overledene nagelaten een diamanten stel, bestaande uit oorbellen en een broche, een diamanten ring, gouden ketting met broche met diamant, een gouden broche en

twee gouden ringen, zilveren suikerlepel, soeplepel, taartschap, voorsnijmes, twaalf messen met zilveren heften en tien zilveren lepeltjes. De waarde hiervan werd getaxeerd op f 377,--. De totale waarde van de roerende goederen kwam op f 1021,--

Aan *contanten* werd in het sterfhuis aangetroffen: aan goud: f 216,--; aan zilver: f 35,78; aan Nederlands papieren geld: f 375,--; aan Belgisch papieren geld: 120 francs, en aan munten 63 francs en 17 centimes. Verder lag er nog een zakje met 29 oude munten en gedenkpenningen.

Aan *onroerend goed* liet zij achter het huis, schuur, erf en tuin aan de Ossendrechtseweg (sectie D nr. 1013) waarvan de grondoppervlakte was 22 aren en 8 centiaren, een nabij gelegen perceel bouwland (sectie D nr. 1012) en een weg (sectie D nrs. 568 en 598), waarvan de totale oppervlakte 93 aren en 40 centiaren was. Daarnaast had zij ook nog in eigendom het huis aan de Paradijsstraat in Antwerpen. De waarde van het onroerend goed is niet opgegeven.

In de loop der jaren had het echtpaar De Bruijne aan vele mensen geld geleend. In de boedelbeschrijving staat een opsomming van de *schuldvorderingen* die op het moment van overlijden van de weduwe nog open stonden. Hieronder volgen de namen van de schuldenaren, het bedrag en de datum van afsluiting van de lening. De te betalen rente varieerde van 3 tot 5%.

- Petrus van Velthoven, bitterpeefabrikant, winkelier en herbergier te Ossendrecht, f 600,--; 1 juni 1870.
- Petrus Wierkx, arbeider en herbergier te Ossendrecht, f 150,--; 16 maart 1873.
- Johannes Baptist van Oevelen, winkelier en vrachtrijder te Ossendrecht, f 100,--; 20 mei 1875.
- Constantinus Adrianus Ansems, landbouwer te Ossendrecht, f 200,--; 14 mei 1876.
- Johannes de Jong Jacobuszn., landbouwer te Hoogerheide, f 3.100,--; 30 mei 1884.
- dezelfde, f 300,--; 1 juli 1886.
- Antonius Melsen, landbouwer te Woensdrecht, f 600,--; 9 november 1886.
- dezelfde, f 600,--; 1 januari 1887.
- kinderen Stuyts, kleermaker en arbeiders te Woensdrecht, f 175,--; 15 oktober 1888.
- Petrus Verswijver, arbeider te Hoogerheide, f 400,--; 11 mei 1889.
- dezelfde, f 50,--; 15 januari 1890.
- Carolus Verbrugge, arbeider te Ossendrecht, f 600,--; 11 april 1890.
- A.J. Jacobs (vermoedelijk in België wonend), 1636 Belgische franken; 1 oktober 1893.
- Antonius Melsen, landbouwer te Woensdrecht, f 500,--; 1 mei 1895.
- Petrus Johannes Borremans, arbeider te Woensdrecht, f 400,--; 11 december 1895.
- Jacobus van de Moer, landbouwer te Woensdrecht, f 1.000,--; 19 april 1901.
- Jacobus Bril, molenaar te Hoogerheide, f 2.900,--; 1 april 1903.
- Cornelis Bastiaansen, landbouwer te Woensdrecht, f 200,--; zonder datum.

Voorts bezat de erflaatster nog vele *effecten*.

Tenslotte werd in de boedelbeschrijving nog genoteerd, dat zij bij uiterste wilsbeschikking op 31 oktober 1902 aan haar dienstknecht Ludovicus van Linden f 1.600,-- geheel onbelast had gelegateerd.

Erfgenamen

Van de kant van Petrus de Bruijne waren zes erfgenamen:

Jacobus de Bruijne, Josephina de Bruijne, weduwe van Rudolphe Erkens, Joseph Goemans, juwelier, en zijn echtgenote Theresia :Leenaars, allen wonend te Antwerpen, Armandus de Bruijne, prospector de mines te Aylmer (Canada) en Anna Maria de Bruijne, echtgenote van Prosper Petrus Carolus Mol te Lier.

Van de kant van Johanna Cornelia Jacobs Migielsen is het aantal veel groter:

Anna Cornelia Jacobs Migielsen, weduwe van Petrus Antonius Jacobs, Cornelis Jacobs Migielsen, Cornelia Philomena van de Moer, Eugenia Maria Elisabeth en Maria Isabella de Jong, kinderen van Antonius de Jong, dienstknecht, en zijn reeds overleden vrouw Josephina Francisca van de Moer, Jacobus van de Moer, Jacobus Bril, molenaar, Alphonsus Wilhelmus Jacobs Migielsen, grondeigenaar, Maria Jacoba Jacobs Migielsen, Isabella Johanna Jacobs en haar echtgenoot Antonius Ludovicus Melsen, landbouwer, Catharina Maria Jacobs en Julia Catharina Jacobs, allen wonend in Hoogerheide of Woensdrecht. Eveneens erfgenaam waren Isabella van de Moer, echtgenote van Johannes van Mechelen, wagenmaker te Ossendrecht, Johanna Cornelia van de Moer, die in het krankzinnigengesticht in Duffel verbleef, en Jacobus de Jong, broeder van Huijbergen die te Breda woonde. En tenslotte woonde een aantal erfgenamen in Steenberg, Petrus, Cornelis en Helena Jacobs Migielsen en Isabella Jacobs Migielsen, weduwe van Petrus Cornelis Clarijs.

De erfenis is al lang verdeeld. Ieder heeft (hopelijk) wat hij/zij verwachtte gekregen.

---

¹ Zie voor genealogie van de familie Jacobs Migielsen: R. Jacobs, 'Een naamsverandering' in: *Tijding* 1978 aflevering 3, p. 31 – 33, met naschrift van A.J. Pijnen, p. 33 – 39. R. Jacobs, 'Honderdvijftig jaar Jacobs Migielsen' in: *Genealogisch tijdschrift voor midden- en west-Noord-Brabant*, jaargang 9 (1985) p. 272 - 280.

² Woensdrecht bevolkingsregister deel 2 blad 29.

³ Deze bijzonderheden staan vermeld in de huwelijksakte.

⁴ A. Delahaye, W. van Ham, R. Jacobs, *Woensdrecht en Hoogerheide. Kleine geschiedenis van een historische tweeling* (Woensdrecht, 1984) p. 163.

⁵ Financiële gegevens zijn ontleend aan de jaarrekeningen, die in het archief van het gemeentebestuur van Woensdrecht 1811 – 1952 berusten. Dit archief is nog niet definitief geïnventariseerd.

⁶ Gegevens ontleend aan de notulen van de vergaderingen van burgemeester en wethouders en van de gemeenteraad.

⁷ In de Gemeentewet van 1851 was bepaald dat een hoofdelijke omslag mocht worden geheven 'naar grondslagen, die voor een redelijke maatstaf van het inkomen der belastingschuldigen te houden zijn'. Het is een vage omschrijving, die in de praktijk moeilijk was te hanteren. Voordien hanteerde men de huurwaarde, aantal deuren en vensters, dienstboden, paarden. Zie: P.M.M. Klep e.a., 'De kohieren van de gemeentelijke hoofdelijke omslag 1851 – 1922' in: *Broncommentaren I – IV* ('s-Gravenhage, 1987). De in het overzicht verwerkte gegevens zijn indertijd door Gert-Jan Wesenbeek en Walter Jacobs verzameld ten behoeve van het 50^e *Jaarboek De Ghulden Roos* (1990) onder de titel 'Bestuurders bestudeerd. Een onderzoek naar de bestuurlijke elite in Westelijk Noord-Brabant 1813 – 1890'.

⁸ Memories van successie, kantoor Bergen op Zoom, inv.nr. 75 nr. 123. (microfiches in RHC Bergen op Zoom en Regionaal Archief West-Brabant te Zevenbergen).

⁹ Archief van de parochie van Hoogerheide, Fundatie- en schuldenboek 1796 – 1958. (inv.nr. 3)

¹⁰ Bergen op Zoom, notariële archieven inv.nr. 1430, aktenr. 9.

Van pottenbakkersafval tot zilveren florijnen

De sloop van het pand Ossendrechtseweg 26 te Hoogerheide

Reeds enige tijd geleden overhandigden de heren E. Suijkerbuijk en E. Jansen de werkgroep Archeologie twee verkoopakten van twee pottenbakkers in Hoogerheide in 1475 en 1503.

De teksten en vertalingen zijn weergegeven in afbeelding 2 en afbeelding 3.

Tevens waren we in het bezit van een landkaart uit 1649 van M. Smulders en een uit 1741 van P.J. Adan, waarop de percelen en de bewoning stonden aangegeven.

De nieuwsgierigheid naar het gebied waarop het pand Ossendrechtseweg 26 was gebouwd werd hiermee geprikkeld, vooral toen bekend werd dat het pand gesloopt ging worden.

Op dezelfde locatie worden door de S(tichting) R(egionaal) W(oningbezit) Steenberg en enkele woonheden voor autistische jongeren gerealiseerd.

Met de gemeente Woensdrecht is sinds kort afgesproken dat bij het herinrichten van percelen de werkgroep Archeologie op de hoogte wordt gebracht van de plannen. Zij kan dan nagaan of er in het verleden interessante bebouwingen zijn geweest, die de moeite van archeologisch onderzoek waard zijn. Als tussenpersoon treedt de heer K. Kerstens op.

Bij het begin van de sloop van voormeld pand is door hem aan de SRW en het sloopbedrijf Van Gastel BV uit Huijbergen gevraagd onze werkgroep toe te laten vooronderzoek te doen naar het bodemarchief. Beide gingen akkoord.

Van de onderzoekers zou de heer A. Raats bij de sloop van de funderingen aanwezig zijn. De heer P. van Oevelen was door zijn werk overdag verhinderd. De zoektocht werd in de avonden voortgezet.

Afb. 1. Voorkelder. Op de achtergrond de doorgang naar de achterkelder. Daar bevond zich ook de keldertrap.

Hoogerheide Malijns De potmakers 1475.

5130 Recto 54
Anno 1475 Hoogerheide II Verso 57

[Handwritten Dutch text, likely a deed or contract, mentioning names like Jacobus, Cornelis, and Dignen.]

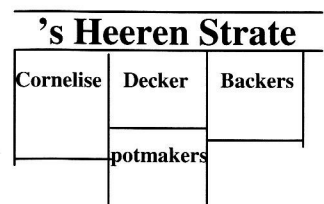
[Handwritten Dutch text, likely a deed or contract, mentioning names like Cornelis, Decker, and Backers.]

Claus Clauszoen Decker geseten opten Hooghe Heijde debet Jacobe Jacobssen de Maijer, Cornelise en de Dignen 's voors. Jacobs wettigen kinderen daer moeder af is Catlijn Jansdochter te kleiner kinderen et ad vitam substius ende nijet langer elcx jaers effelic een viertel goets en leverbaer rogse der gerechte mate van Berghen andum elcx jaers alsoe lange etc Bavoir Vude Obligant en stuk lants ende erve gelegen opte Hooghe Heijde voors. houdende omtrent 6 ½ gemeten aande oostzijde Mathijs de Backers erve aende zuijtzijde Malijns de Potmakers erve aen de Westzijde Cornelis Voordeels erfgenamen erve en aende Noortsijde 's Heeren Strate mette schuere metter erven en toebehoorten gestaen opte Hoogherheijde voors. aende Oostzijde de Capelle vander Hoogherheijde aende Westzijde 's Heeren Strate aende Noordzijde en Oostzijde Roeloff Henrickss. erve te warenen de voors. panden op 4 telen rogse effelic zonder meer jaerliex voren uijtgaende Salua quitacione ad placitum met 24 schellingen gro. Bra. eens en met verschinender rente na advenant vanden tijde sonder arglist

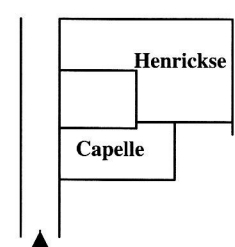
5130. 1 + 2 Recto en Verso 57 Anno 1475 Hoogerheide

N
↑
W | O
Z

Oost zijde Mathijs Backers.
Zuidzijde Malijns de Potmakers.
Westzijde Cornelise erfgenamen.
Noordzijde 's Heeren Strate.

Westzijde 's Heeren Strate.
Noordzijde en Oostzijde Roeloff Henrickse.
Zuidzijde Capelle van der Hooghe Heijde.

Afb. 2

's Heeren Strate

Hoogerheide Potmaker +/- 1503

Hr. Henrich Mathijssen

Henrich Mathijssen potmaker woonende te Hoogerheide debet Cornelis Voordeels Scoutet van der Hoogerheijden aut latorij elcx jaers 20.. grooten Brabants gelts ...

Vrij van schot te oorconden vanden coop van den huijsken en de erve nabeschreven. Dander elcx op Sinte Mertensdach inden wijnter. Ende obligant den huus ende erve metten hove lande gronde ende alle der toebehoorten gestaen ende gelegen in Hoogerheijden voors. groot sijnde de erve ende laat voors. ontrent anderhalff ghemet aende Oostzijde 's heeren strate aende zuijtzijde s voors. Cornelis Voordeels erve aende Westzijde t bosch van Heer Jacob Poth ende aende noortsijde Cornelien Valens erve. Ende voirt alle absulcken tijmers als hij daerop gehouden sijn sal te makene ende dit de oic hem selven ende alle sijne andere goeden te warenen op 1/2 braspenninck van sheeren chijse seven meer daer jaerlicse voren uijtgaende .... met ...

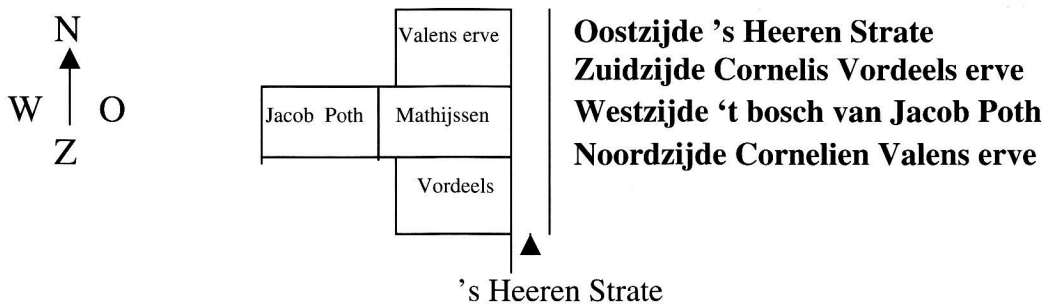
elcken pennick met 16 en absulex gelts als nu gevalueert is ende met verscheender renten na advenant vanden tijde des geloefde alnoch de voors Henrich Mathijssen de voors erve te betijmmeren ende te beteren tot 4 gr..Bra.. te eenswech oft 5 st be ... aff te lossenen van den voors zjinnen twee jaeren naestcommende opte verbintnisse van hem selve twee jaeren naestcommende op te verbintnisse van hem selve ende van alle sijne goeden voors sonder arglist

Henrik Mathijssen Potmaker woonende te Hoogerheide debet Cornelis Voordeels Scoutet van der Hoogerheijden aut latorij elcx jaers 20.. grooten Brabants gelts ...

Vrij van schot te oorconden vanden coop van den huijsken en de erve nabeschreven. Dander elcx op Sinte Mertensdach inden wijnter. Ende obligant den huus ende erve metten hove lande gronde ende alle der toebehoorten gestaen ende gelegen in Hoogerheijden voors. groot sijnde de erve ende laat voors. ontrent anderhalff ghemet aende Oostzijde 's heeren strate aende zuijtzijde s voors. Cornelis Voordeels erve aende Westzijde t bosch van Heer Jacob Poth ende aende noortsijde Cornelien Valens erve. Ende voirt alle absulcken tijmers als hij daerop gehouden sijn sal te makene ende dit de oic hem selven ende alle sijne andere goeden te warenen op 1/2 braspenninck van sheeren chijse seven meer daer jaerlicse voren uijtgaende .... met ...

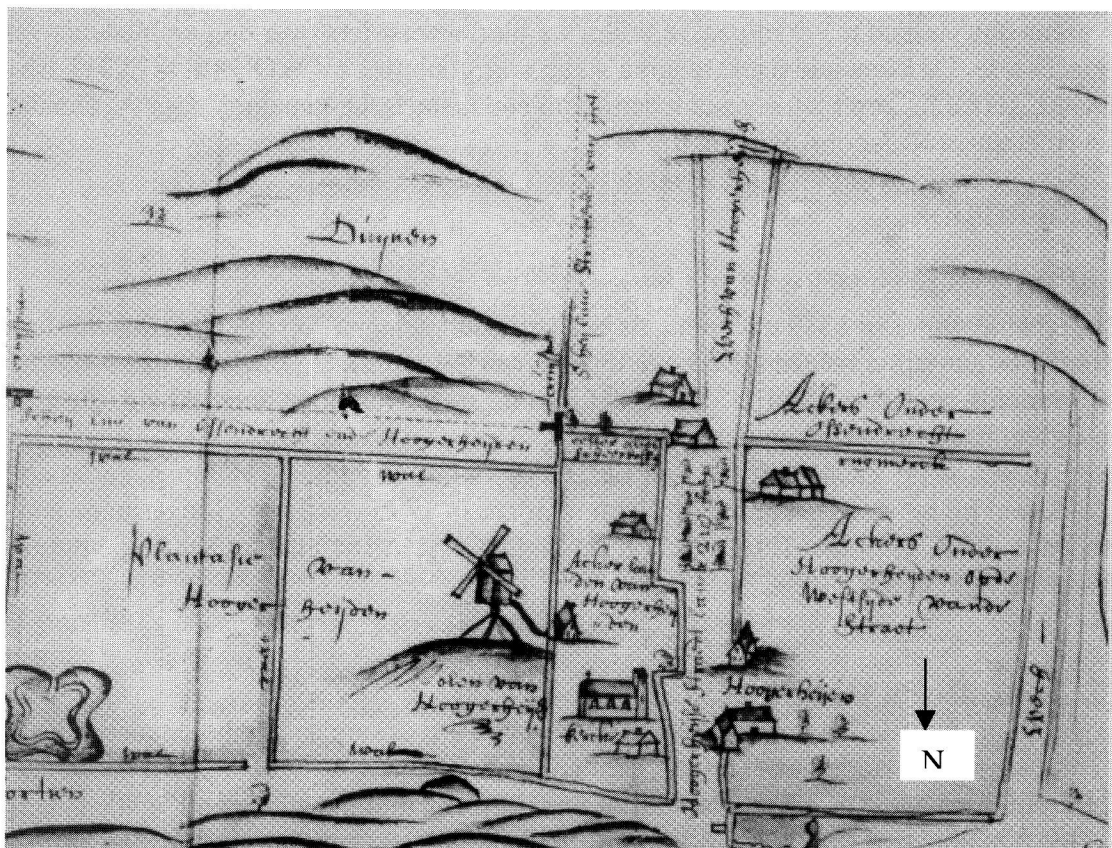
elcken pennick met 16 en absulex gelts als nu gevalueert is ende met verscheender renten na advenant vanden tijde des geloefde alnoch de voors Henrich Mathijssen de voors erve te betijmmeren ende te beteren tot 4 gr..Bra.. te eenswech oft 5 st be ... aff te lossenen van den voors zjinnen twee jaeren naestcommende opte verbintnisse van hem selve twee jaeren naestcommende op te verbintnisse van hem selve ende van alle sijne goeden voors sonder arglist

+/- 1503 Henrich Mathijssen potmaker

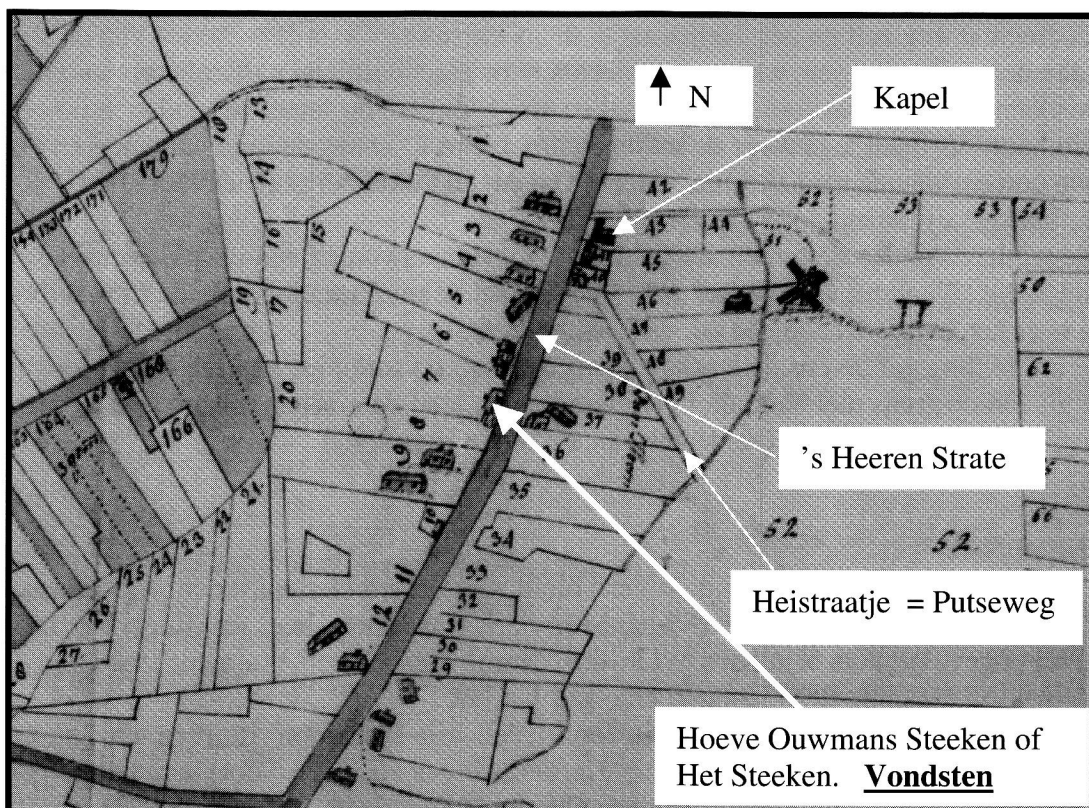

Afb. 3.

Afb. 4. Het dorp Hoogerheide met (kapel) en molen 1649

Afb. 5. Hier is de kapel aanwezig en westelijk van de kapel 's Heeren Strate 1741.
's Heeren Strate = Raadhuisstraat en Ossendrechtseweg Hoogerheide.

Alvorens ons verhaal te vervolgen vertellen we hierna eerst iets over de geschiedenis van Hoogerheide. De komende 6 tekstpagina's zijn overgenomen uit WOENSDRECHT EN HOOGERHEIDE, een kleine geschiedenis van een historische tweeling, door A. Delahaye, W. van Ham en R. Jacobs. Pag. 67 t/m 80

HOOGERHEIDE

GESCHIEDENIS IN HOOFDLIJNEN

Hoogerheide wordt in 1339 genoemd als een leengoed gelegen "op die Hoegheheide" en aan Gerard Hermanszoon beleend. De hoge ligging van het terrein ten opzichte van Nederheide was kennelijk opvallend. In 1353 kreeg het leen de status van hoge heerlijkheid, die afgezien van de leenband losstond van het markizaat.

Pas in 1761 kon de laatste markies van Bergen op Zoom de rechten aankopen, zodat de heerlijkheid bij het markizaat ingelijfd kon worden. In 1795 werd ook Hoogerheide een gemeente, die in 1810 met Huijbergen is verenigd. Eerst in 1819 kwam het dorp voorgoed bij Woensdrecht te horen.

BESCHRIJVING VAN HET GEBIED

Hoogerheide grensde ten noorden aan Woensdrecht, ten oosten aan de heide tussen Kalmthout en Huijbergen, ten zuiden aan Ossendrecht en ten westen aan de Schelde. Een derde deel van het terrein, dat ongeveer 320 hectare groot was, bestond uit lage weiden of "maden" langs de Schelde. Op het hoge land was slechts een smalle strook weerszijden de dorpsstraat (thans Ossendrechtseweg) bebouwd.

Naar het oosten strekte zich de Wilderd van Hoogerheide uit. Het dorp bestond uit een deel van de Raadhuisstraat ten zuiden van de kruising Wouwbaan en Ossendrechtseweg, de Ossendrechtseweg zelf en het Heijstraatje, thans Putseweg. Aan de westkant van de straat stonden negen boerderijen, waarvan er slechts twee eigendom van particulieren waren. Aan de oostkant van de straat stonden de kapel en enige huizen. De kapel bevond zich op een terrein noordoostkant tegenover de huidige parochiekerk. Langs de rand van hoog en lage wijzen perceelsnamen als Leembos, Steen(h)oven en Pottenberg op een (beperkte) pottenbakkersnijverheid.

Op de wilderd vonden de molen, de galg en de molenaarswoning een plaats, evenals de Plantage die eigendom van de heer was. In 1780 liet de markies die Plantage flink uitbreiden, zelfs over het aangrenzende gebied van Ossendrecht.

Deze uitbreiding gaf tevens de huidige oostgrens aan: op sommige kaarten loopt Hoogerheide door tot aan de grens met Kalmthout (België) en het land daar is dan ook als een twistappel tussen Huijbergen en Hoogerheide beschouwd tot de Franse tijd.

DE HEREN

De eerste leenman die Hoogerheide in leen hield was Gerard Hermanszoon, Godevaart van der Dilft, die in 1352 de hoge heerlijkheid verwierf, was tevens heer van Borgvliet. In 1419 werd hij opgevolgd door zijn zoon Walraven; daarop door Govert Walravenszoon van der Dilft. In 1455 verkocht deze Hoogerheide aan Jan Pot.

Achtereenvolgens waren na Jan Pot zijn zoon Jacob, zijn kleinzoon Adolf en ten slotte Margriete Pot, getrouwd met Anthonis 's-Herraerts (alias Haenkenshoot) heren en vrouwe van Hoogerheide. Na Margriete was haar zoon Charles 's-Herraerts, daarop haar kleinzoon Pieter 's-Herraerts heren van Hoogerheide.

In 1573 verkocht de laatste Hoogerheide aan Thomas Betten. Deze was tevens heer van Ossendrecht: sindsdien was Hoogerheide meestal gecombineerd met de heerlijkheid (Half-)Ossendrecht.

Thomas gaf in 1596 Hoogerheide als huwelijksgift aan zijn dochter Maria die trouwde met Walraven Hack. Uit deze familie bezaten achtereenvolgens Pieter Hack en Maria Hack de heerlijkheid Hoogerheide.

Door het huwelijk in 1640 van Maria Hack met Johan Baptista van Aerssen ging de heerlijkheid, die tot dusverre door voorname Antwerpse families was bezeten, in Hollandse handen over.

Bij een gerechtelijke verkoop wegens achterstallige verpondingen wist Maria Pauw, echtgenote van Cornelis I van Aerssen, zoon van Johan Baptista, de heerlijkheid in 1682 te verkrijgen. Na haar overlijden in 1733 ging Hoogerheide over op haar oudste zoon Cornelis II van Aerssen, heer van Voshol.

De titel werd kennelijk enige tijd gevoerd door zijn in 1721 geboren zoon Cornelis III van Aerssen die echter ongehuwd op 21 november 1740 overleed.

Zijn tweede zoon Albrecht Nicolaas van Aerssen Beijeren, heer van Voshol, verkreeg de heerlijkheid Hoogerheide in 1750.

Hij verkocht haar in 1761 aan de laatste markies van Bergen op Zoom, Karel Philip Theodoor van Palts-Sulzbach. Deze verenigde Hoogerheide met zijn domeinen.

Meer dan vierhonderd jaar had Hoogerheide een hoge heerlijkheid gevormd die slechts door leenverband met Bergen op Zoom verbonden was geweest.

De leden van de familie van Aerssen speelden een rol van betekenis in de hogere kringen van de republiek. Johan Baptista van Aerssen was raadsheer in de te

's-Gravenhage gevestigde Raad van Brabant. Cornelis I van Aerssen noemde zich

v r i j h e e r van Hoogerheide als een uiting van onafhankelijkheid tegenover het markizaat.

Hij was ontvangergeneraal van Holland, Zeeland en West-Friesland. Cornelis II van Aerssen was gedeputeerde wegens de ridderschap van Holland in de rekenkamer van dat gewest en hoogheemraad van Delfland.

Albrecht Nicolaas van Aerssen Beijeren was eveneens hoogheemraad van Delfland, kolonel bij de gardetroepen van Holland, later achtereenvolgens generaal-majoor, luitenant-generaal en ten slotte commandeur van Deventer.

Wij kunnen begrijpen dat de Van Aerssens zelden te Hoogerheide verbleven zullen hebben; te Ossendrecht hadden zij echter op Den Berg de Hooge Hoeve met fraaie tuinen, die hun tot jachtverblijf kon dienen.

DE HEERLIJKHEID

In de zestiende eeuw werd de heerlijkheid omschreven als: de hoge, middelbare en lage heerlijkheid, met cijnzen, breuken, bodemgeld van het bier, visserijrechten in de Schelde, vogelarij, jachtrecht (warande) van konijnen, veldhoenders, ganzen enz., tienden van granen, varkens, bijen, schapen en ganzen.

Er hoorden toen beemden (lage weiden) en een bos bij.

Bij de verkoop in 1573 omvatte het domein naast de heerlijke rechten: een stenen huis met een boomgaard en een hoeve te Ossendrecht. Het Natterland te Hoogerheide, verspreide percelen land en weide en "Zoute Maijen" (door zout water bespeelde natte weiden) daar, het gemeyn land van Woensdrecht (de meergemelde Gemeentegronden) en een bos (kennelijk de Plantage).

Hiervoor hebben we gezien hoe Thomas Betten, een kennelijk gegoede wijnkoopman uit Antwerpen, het bezit aanmerkelijk uitbreidde.

Kampen
 florijn 17,67 gr
 1686
 v2: CIVI
 k2: MATTH. I. D. G. RO. IMP. SEM. AVGV
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1113 V-164.2/3

- klopp, gesmeed -

572
 Kampen
 florijn 18,80 gr
 1685
 v2: CIVI
 k2: met RO en AVGV en : als
 interpunctie
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1113 V-164.2/3

- klopp -

573 Deventer
 florijn 19,84 gr
 1684
 v2: k2: interpunctie :
 klopp A14 (1693)
 V-154.1 Delm. 1111

- klopp -

572
 Kampen
 florijn 19,09 gr
 1686
 v2: CIVI
 k2: MATTH. I. D. G. RO. IMP. SEM. AVGV
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1113 V-164.2/3

- klopp -

Deventer
 florijn 18,24 gr
 1685
 v2: eindigt op AV
 papeterkeels
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1112 V-154.2/3

- klopp -

572
 Kampen
 florijn 19,18 gr
 1686
 v2: CIVI
 k2: MATTH. I. D. G. RO. IMP. SEM. AVGV
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1113 V-164.2/3

- klopp -

Deventer
 florijn 18,64 gr
 1685 (1685 of 1686)
 geen binnencirkels
 v2: eindigt op AV
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1112 V-154.2/3

- klopp -

Deventer
 florijn 17,95 gr
 1684
 v2: interpunctie :
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1111 V-154.1

- klopp -

572 Deventer
 florijn 17,74 gr
 1684
 v2: k2: interpunctie :
 klopp A14 (1693)
 V-154.1 Delm. 1111

- klopp -

De heer van Hoogerheide blijkt ook in het bezit te zijn geweest van tienden van boekweit, geld-, kapoen- en roggecijnzen, het molenrecht en het recht op hofdiensten, bamischat, moeren en turfsteken in de heide en het jachtrecht.

Uit deze opsomming komt de heer van Hoogerheide naar voren als een absolute heerser en slechts door zijn voortdurende afwezigheid zal men zich minder direct bewust zijn geweest van zijn allesomvattende heerschappij.

BESTUUR EN RECHTSPRAAK

Uiteraard stelden bestuur en rechtspraak in een kleine gemeenschap als Hoogerheide slechts geringe eisen.

De schepenen en gemeentemannen hadden boven zich de drossaard van het Zuidkwartier. De administratie voerde de secretaris (tevens gerechtsdeurwaarder) van Ossendrecht e.a.

De kinderen zullen te Woensdrecht naar school zijn gegaan.

De chirurgijn van Ossendrecht kon ingrijpen wanneer men zich ziek voelde. Het "rechthuijs" werd evenals te Woensdrecht verpacht.

Vrij laat voerde Hoogerheide de keuren in volgens het model dat te Hildernisse was gebruikt (1572). Slechts enige artikelen over het toezicht op wegen, waterlopen en dijken hebben speciaal op Hoogerheide betrekking.

De rechtspraak, die tot in de hoogste graad kon geschieden had in werkelijkheid weinig om het lijf.

In de periode 1690-1808 dienden in de burgerlijke rechtspraak een twaalftal gevallen en een tiental "arresten" (inbeslagname van goederen wegens schuld).

Toch stond als een teken van hoge rechtspraak op een heuvel nabij de molen de galg als een dreigende vermaning tot een rechtschapen leven.

Het schependomszegel van Hoogerheide zal wel niet veel ouder zijn geweest dan de invoering van de keuren in 1572.

Het stelde de gekruisigde Christus voor, die ook vereerd werd in de plaatselijke H.

Kruiskapel. Na de verwerving van Hoogerheide door de markies is een nieuw zegel ingevoerd.

Evenals te Woensdrecht vertoonde dat de drie wapenschilden van de markies onder de keurvorstelijke kroon.

In 1795 is de heerlijkheid omgezet in een gemeente of municipaliteit.

Bij de eerste verkiezingen zijn zeven schepenen en twee gemeentemannen benoemd. In 1803 bestond het bestuur uit vijf schepenen en twee gecommiteerden.

Aan het zelfstandige bestaan kwam een einde door de inlijving bij Huijbergen in 1810.

DE KERK

Ook op kerkelijk gebied begon Hoogerheide vrij bescheiden.

Het gehucht was onderdeel van de middeleeuwse parochie Woensdrecht. Wel had de plaats een eigen kapel, die zeker in 1475 bestond.

De kapel was toegewijd aan het Heilig Kruis.

In 1502 kreeg men verlof er een draagbare altaarsteen (*l a p i s p o r t a t i l i s*) te wijden, zodat er voortaan een Mis kon worden opgedragen.

De kapel van Hoogerheide (of "Alta Merica" zoals het dorp in fraai kerklatin werd genoemd) werd in werkelijkheid door een van de monniken van Huijbergen bediend, terwijl het

Deventer
 florijn 1692
 28 m versterde ceurche
 (aantal voluit)
 parelcrans
 13,10 gr
 de Brug 29
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1112 V-154.2/3

Deventer 18,82 gr
 florijn 1684
 geen binnencranks
 42: LEOP: 16N: DG: ELEG: RENT: IMP: SEM: AVG
 42: interpunctie
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1111 V-154.1

Deventer
 florijn 1685
 gladde binnencranks
 19,02 gr
 42: geen interpunctie
 42: eindigt op SEM: AV
 klopp A14 (1693)
 V-154.2/3 Delm. 1112

Zwolle
 florijn 1948 gr
 FLOR: ARG: CIVITA: IMP: ZWOLLAE
 16-? (1680-1686)
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1115 V-174.4

Zwolle
 florijn 19,10 gr
 ZWOLLAE
 16-? (1680-1686)
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1115 V-174.4

Zwolle
 florijn 19,27 gr
 ZWOLLAE
 168-? (1680-1686)
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1115 V-174.4

Zwolle
 florijn 18,81 gr
 ZWOLLAE
 168-? (1680-1686)
 klopp A10 (1693)
 Delm. 1115 V-174.4

Zutphen
 binnencranks
 florijn 18,15 gr
 1690
 klopp A23 (1693)
 Delm. 1098 V-26.1

Overijssel
 florijn 15,57 gr
 MO NO ARG: ENT: ORD: TRANS: IS
 1685
 klopp A14 (1693)
 Delm. 1105 V-142.1

rectoraat vaak in handen was van een geestelijke uit Bergen op Zoom, zoals heer Willem van Woensdrecht, die als kapittelheer in de stad moest wonen.

De plaats van de kapel is nauwkeurig bekend: ten noordwesten van de tegenwoordige parochiekerk, aan de oostzijde van de Raadhuisstraat bij een thans verdwenen uitmonding van de Putseweg.

Na de Tachtigjarige Oorlog moesten de rooms-katholieken van het Zuidkwartier hun kerkelijke plichten vervullen te Bergen op Zoom of in de grensplaatsen Huijbergen of Zandvliet.

Vooraf in de wintermaanden moet dit een bron van ongemakken zijn geweest.

Aan het einde van de zeventiende eeuw vatte men moed en liet een geestelijke te Ossendrecht in het geheim de Mis opdragen. De schout van Bergen op Zoom verstoorde op order van de heer van Ossendrecht die fel protestant was de dienst. Toch liet men zich niet afschrikken: de gemeente van Ossendrecht en Hoogerheide verzocht op 1 januari 1689 officieel de heer van de plaatsen om een kerk te bekomen. Men beriep zich op economische motieven (men had met een Hollander te doen!): de opbrengst van de verteringen die men nu buiten de plaats moest doen viel aan vreemden te beurt.

Bovendien verklaarde men zich bereid extra "hofdiensten" (gratis werkzaamheden voor de heer) te verrichten.

In eerste instantie weigerde de heer met straffen dreigend; toch trad hij in verbinding met prior en convent van Huijbergen.

De prior Siardus Bogaerts antwoordde hem weinig positief: hij noemde de priester die dienst had gedaan een landloper.

Volgens hem waren slechts vier of vijf doordrijvers, waaronder de jonkheer van Eyck, heer van Calfven.

Toch toonde de heer van Hoogerheide (wonende op het Noordeinde in den Haag) zich in de loop van februari geneigd toe te geven.

Wel wenste hij verwijdering van de pastoor, tegen wie hij persoonlijk iets scheen te hebben.

Twee jaar later verzocht men opnieuw toestemming: thans koos men voor een vestiging te Hoogerheide.

Nog dezelfde maand verhuurde de heer de hoeve het Scaeckbert aan de pastoor Gabriel Roussel.

De parochie van Hoogerheide, die tevens Ossendrecht, Woensdrecht (en een deel van Zuidgeest?) omvatte, was hiermee een feit geworden.

De kerkdiensten vonden wellicht plaats in de schuur van genoemde hoeve, die volgens Krüger "het Kanneke" heette.

Op 29 november 1713 overleed de eerste pastoor; de heer maakte moeilijkheden over zijn opvolging.

Wederom kregen de parochianen bedreigingen te horen: de nieuwe pastoor moest naar zijn zin zijn of "U Edele sult de kerck quijtraken door U Edeler gewoel".

In september 1714 stelde de bisschop van Antwerpen Gerardus van de Hoeve tot pastoor aan; deze trad in oktober in dienst, nadat hij tevoren (clandestien) te Woensdrecht had gecelebreerd.

Nauwelijks een jaar later vertrok hij, nadat "frijne mannen ende met eenen door de bewoonders" van de drie dorpen Thomas Bellen, lector van de predikheeren te Antwerpen verzocht was pastoor te worden.

Na akkoord van de heer van Hoogerheide en Ossendrecht begon zijn pastoraat.

Nog geen jaar nadien was men al doende een kerk te bouwen, op het gebied van Woensdrecht buiten het bereik van de autoritaire Van Aerssen.

572
Kampen
18,57 gr.
florijn
1685
v2: CIVI
k2: MATTH.I.D.G.RO:IMP:SEM:AVGV
klop A14 (1693)
Deltm.1113 V-164.2/3

572
Kampen 15,34 gr.
florijn
1681
v2: CIVI
k2: I.MATTH.I.D.G.RO:IMP:SEM:AVGV #2
gladde binnensteels
klop A14 (1693)
Deltm.1113 V-164.4

572
Kampen 18,20 gr
florijn
1685 (BS dicht bij elkaar)
v2: CIVI
k2: met RO, AVGV en 2-impunctie
klop A14 (1693)
Deltm.1113 V-164.2/3

572
Kampen
18,98 gr
florijn
1685
v2: CIVI
k2: impunctie "a" en RO:IMP:SEM:AVGV
klop A14 (1693)
Deltm.1113 V-164.2/3

572
Kampen
19,25 gr
florijn
1685
v2: CIVI
k2: MATTH.I.D.G.RO:IMP:SEM:AVGV
klop A14 (1693)
Deltm.1113 V-164.2/3

572
Kampen
15,33 gr
florijn
v2: CIVI
k2: met RO en AVGV
zij. of 1616-1686 (waarsch. 1680-1686)
klop A14 (1693)
Deltm.1113 V-164.2/3

Kampen
florijn
1685
v2: CIVI
k2: MATTH.I.D.G.RO:IMP:SEM:AVGV
klop AB (1693)
Deltm.1113 V-164.2/3

572
Kampen
17,31 gr
florijn
1685
v2: CIVI
k2: MATTH.I.D.G...IMP:SEM:AVGV
klop A14 (1693)
Deltm.1113 V-164.2/3

572
Kampen
13,14 gr
florijn
168...? (1680-1686)
v2: CIVI
k2: MATTH.I.D.G.RO:IMP:SEM:AVGV
klop A14 (1693)
Deltm.1113 V-162.2/3

Na allerlei verwickelingen en enig inbinden van de kant van de heer vestigde men zich toch weer te Hoogerheide, ter plekke van de huidige parochiekerk.

De nieuwe schuurkerk is op 28 augustus 1721 in gebruik genomen.

Volgens Krüger bouwde pastoor Bellen in 1749 "uit zijn eigen zak" de pastorie.

Na een lang pastoraat overleed de pastoor op 27 augustus 1760; als opvolger werd op 13 september 1760 Petrus Loomans benoemd.

Onder het pastoraat van Loomans braken betere tijden aan: in 1761 kocht de markies de heerlijkheden Hoogerheide en Ossendrecht zodat aan het weinig verdraagzame bewind van de Van Aerssens een einde kwam.

De nieuwe pastoor bouwde in 1769 met steun van de markies een stenen kerk ter vervanging van het houten gebouw.

Zinvol was het dat in 1767 een H. Kruisrelikwie ter verering werd aangeschaft: wellicht dacht men terug aan de oude kapel.

Sinds 1756 was er naast de pastoor een kapelaan aangesteld.

De opvolger van Loomans, Petrus Johannes Droomans, had daarom een vrij volwaardige parochie, toen hij in 1785 aankwam.

Zijn pastoraat, dat door zijn overlijden in 1796 eindigde, vertoonde daarom weinig nieuwe ontwikkelingen.

De vijfde pastoor, Antonius Josephus Hoffen, maakte de geleidelijke afscheiding mee van Ossendrecht.

In 1798 hadden de parochianen daar het kerkgebouw van de weinige protestanten gekocht en voortaan werd deze door de kapelaan van Hoogerheide bediend, totdat in 1834 Ossendrecht een afzonderlijke parochie ging vormen.

Desgevraagd deelde het kerkbestuur in 1801 aan de burgemeester mee, geen fondsen te bezitten tot onderhoud van de eigen armen, behalve een drietal huisjes "met stro gedekt".

Jaarlijks deed de pastoor een schaalcollecte voor de arme parochianen.

Uit een nader onderzoek bleken deze huisjes ten name te staan van Cornelis Michielssen en kwam alleen het vruchtgebruik aan de armen toe.

De gemeente sloot in 1804 met het "R.K. Kerkgenootschap" en Pieter Soethout mr.

"Horlogemaker" te Bergen op Zoom een contract voor de levering van een uurwerk dat ten dienste van de inwoners op de kerktoren werd geplaatst.

De weinige hervormden van Hoogerheide vormden met die van Ossendrecht één kerkelijke gemeente, waarbij sinds het begin van de negentiende eeuw ook Woensdrecht ging behoren.

MAATSCHAPPELIJK LEVEN

In de middeleeuwen kende Hoogerheide ten hoogste 19 woningen; na de Tachtigjarige Oorlog was dit teruggelopen tot een negental.

Dat komt dus neer op een gemiddelde van 95 inwoners, nadien afgenomen tot ca. 45.

Sindsdien liep het cijfer weer op, om rond 1700 ongeveer de oude hoogte te benaderen.

Hoogerheide geeft in de achttiende eeuw eveneens een vooruitgang in bevolkingscijfers te zien.

In 1703 telde de plaats 85 inwoners, in 1744 al 136.

De gebeurtenissen van 1747 hadden hun weerslag op het cijfer, dat terugliep naar 101. In 1789 bereikte men 204 inwoners; in 1801 waren er nog 191.

De personele belasting, die in 1765 werd geheven, doet een deel van de economische verhoudingen kennen.

Van de 32 gezinshoofden behoorden er zeven die de hoogste aanslag betaalden.

572 Deventer
16,30 gr
florijn
1686
vz. geen interpunctie?
kz. eindigt op AV. geen inter-punctie?
klop A23 (1693)
Deltm. 1112 V-154.2/3
- klop & gesnoeid -

572 Deventer
17,19 gr
florijn
1684
binnen-cirkels
- klop & gesnoeid -
klop A14 (1693)
V-154.1 Deltm. 1111

Zwolle (572)
florijn geen
binnencirkels
19,37 gr
IMPZWOLLE
16...? (1683-1686)
klop AB (1693) De Bruijn 44
V-175.1 Deltm. 1115 var
- klop -

Deventer
18,96 gr
florijn
1684
binnen-cirkels
klop A14 (1693)
vz. & kz. interpunctie: X
kz. LEOP:16N:DG:ELEG:ROM:IMP:
SEM:AVGVS
Deltm. 1111 V-154.1
- klop -

572 Deventer
16,53 gr
florijn
1684
vz. ELEG en interpunctie: |
klop A14 (1693)
Deltm. 1111 V-154.1
- klop, gesnoeid -

(572) Deventer
16,02 gr
florijn parelcirkels
1685
kz SEM:AV
klop A14 (1693)
V-154.2/3 Deltm. 1112
- x dubbelslag, klop en gesnoeid -

(572) Deventer
16,69 gr
florijn
1684
binnen-cirkels
vz. interpunctie: X
168...? (1684)
klop A14 (1693)
Deltm. 1111 V-154.1
- klop & gesnoeid -

Kampen
13,23 gr
florijn
1685 (85 dicht bij de kas)
vz. CIVI
kz. MATH:ND:G:ROM:IMP:
SEM:AVGV
klop A14 (1693)
Deltm. 1113 V-164.2/3
- klop -

572 Zwolle
19,05 gr
florijn
1680
ZWOLLE
klop A14 (1693)
Deltm. 1115 V-174.4
- klop -

Eén betaalde bijna de grootste aanslag (f 1, - in plaats van f 1,50).

Vijf personen iets minder (f 0,90); 11 personen vormden de middengroep, die f 0,75 betaalde.

Zeven personen betaalden de geringe bedragen van f 0,60 tot f 0,10.

De heer van Hoogerheide bezat de meeste grond en de meeste boerderijen (7).

Vier boerderijen waren eveneens in handen van niet-Hoogerheidenaars.

Zeven boerderijen waren in bezit van boeren uit het dorp zelf.

Hiervan had Antonie Bogaerts twee boerderijen, zodat het aantal pachters twaalf bedroeg, het aantal boeren met eigen bedrijf zes.

Deze aantallen geven echter een vrij rooskleurig beeld: de grond was nog iets ongunstiger verdeeld.

Van de ongeveer 328 gemeten bebouwde of als weide gebruikte grond waren 239 gemeten in handen van de heer.

De heer Homis bezat van het restant meer dan 26 gemeten, de erfgenamen N. de Bruijn evenveel en de broeders van Huijbergen 12 gemet (weiland), zodat voor de Hoogerheijdenaren 25 gemeten overbleven.

Twaalf daarvan bezaten meer dan één doch minder dan tien gemet.

Twaalf anderen bezaten minder dan één gemet, meestal een perceel waarop hun huis stond.

Ook van Hoogerheide bezitten we lijsten van inwoners waaruit de gezinssamenstelling blijkt.

In 1766 vormden de totaal 159 personen 32 gezinnen.

Het gezinsgemiddelde was dus iets minder dan vijf personen.

Eén gezin telde tien personen: dat van Cornelis Moors die 3 kinderen, een "hou" kind, 3 knechts en één dienstbode had.

Drie gezinnen telden negen personen, twee acht personen, de rest minder. Evert van Hien had zeven kinderen.

Judocus Couwenbergs, Antonie Bogaerts en Jacobus Tholenaars hadden 5 kinderen, de overige gezinnen minder.

In 1560 bezat Hoogerheide een gilde van St. Sebastiaan van de voetboogschutters. Naast de gildenbroeders waren er een hoofdman, dekens, gezworenen en een gildeknaap.

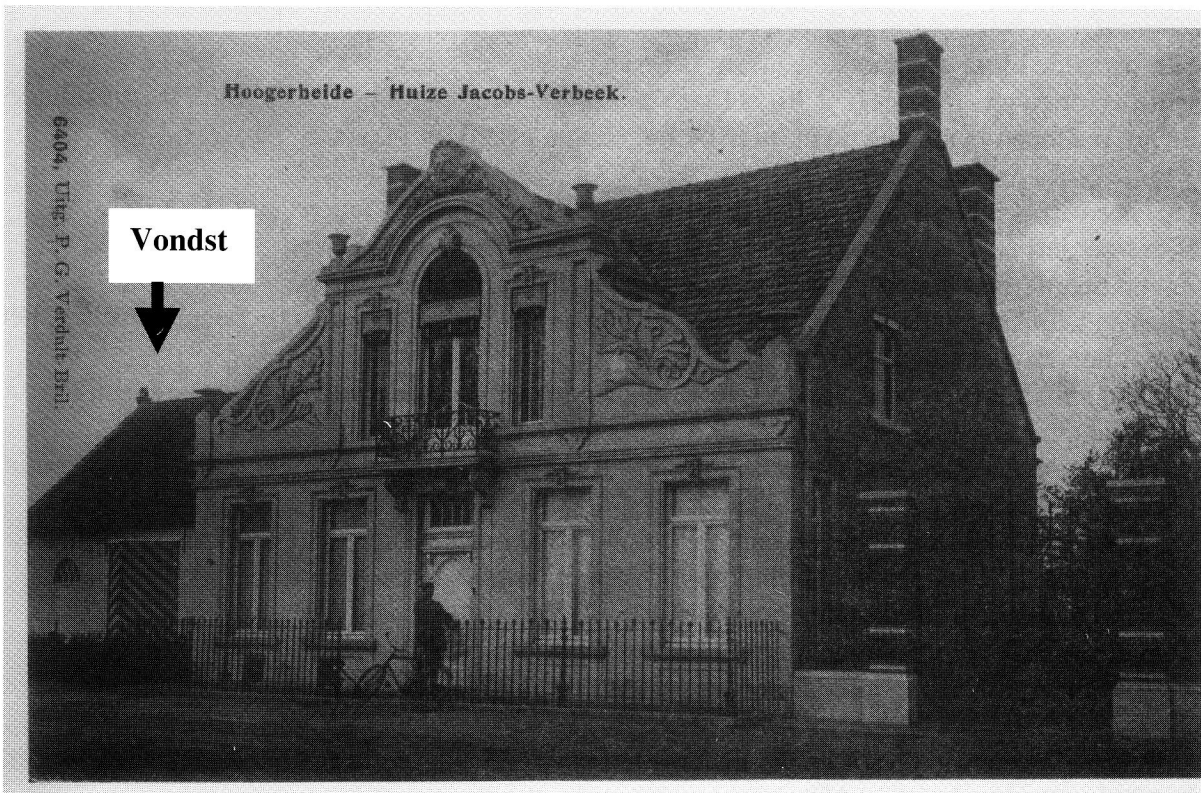
Iemand die driemaal achtereen koning schoot werd keizer.

Omstreeks 1650 kreeg Hoogerheide een ordonnantie op het geweer en de wachten: een soort burgerwacht dus met een kapitein en een rotmeester.

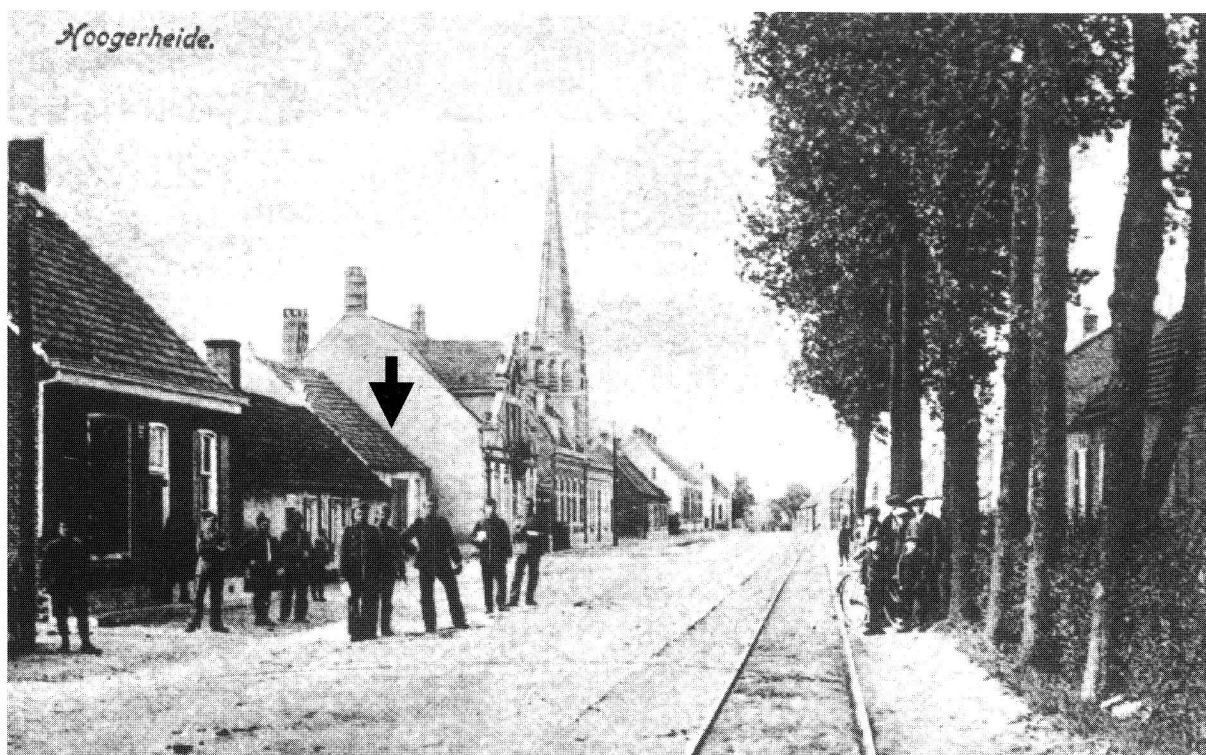
In 1764 gaven de raden en rekenmeesters van de markies van Bergen op Zoom op verzoek van de inwoners van Hoogerheide, Ossendrecht en Woensdrecht een "kaart" voor een kloveniersgilde dat te Hoogerheide gevestigd werd.

Het was toegewijd aan St. Christoffel en kreeg een stuk land bij de molen om er te oefenen.

Het gilde had een hoofdman, vier dekens en een gildeknaap.

Afb. 6. Het woonhuis aan de Ossendrechtseweg van Landbouwer Antonius Jacobs die daarvoor op zijn boerderij in de polder Nieuw Hinkelnoord woonde. Na de tweede Wereldoorlog werd dit pand verbouwd. Voor Jacobs woonde op deze plaats de geneesheer Petrus de Bruyne die getrouwd was met mej. Jacobs- Michielsens.

Afb. 7. Deze foto dateert uit de mobilisatietijd 1914/18

Archeologische verkenning.

Bij het onderzoek van de funderingen is het opmeten van het steenformaat belangrijk om de ouderdom van het gebouw te kunnen bepalen.

De funderingssteen was 17x8,5x5 cm van rood baksel uit het begin van de 19^e eeuw.

De vloerbalk ondersteuningsstenen waren 21x10x5 cm, eveneens van rood baksel uit het begin van de 19^e eeuw. (Zie afbeelding 8)

De fundering was gemetseld met kalkspecie,

De onderkant van de fundering lag 60 cm onder het maaiveld. De grote voorkelder, achterkelder en de waterkelder waren gedempt met zand en steenpuin. De bodem was daardoor flink geroerd. Er was dan ook niets terug te vinden van de oude boerderij (afb. 5)

Bij de aanbouw, het koetshuis, was de fundering minder dan die van de woning, n.l. 45 cm.

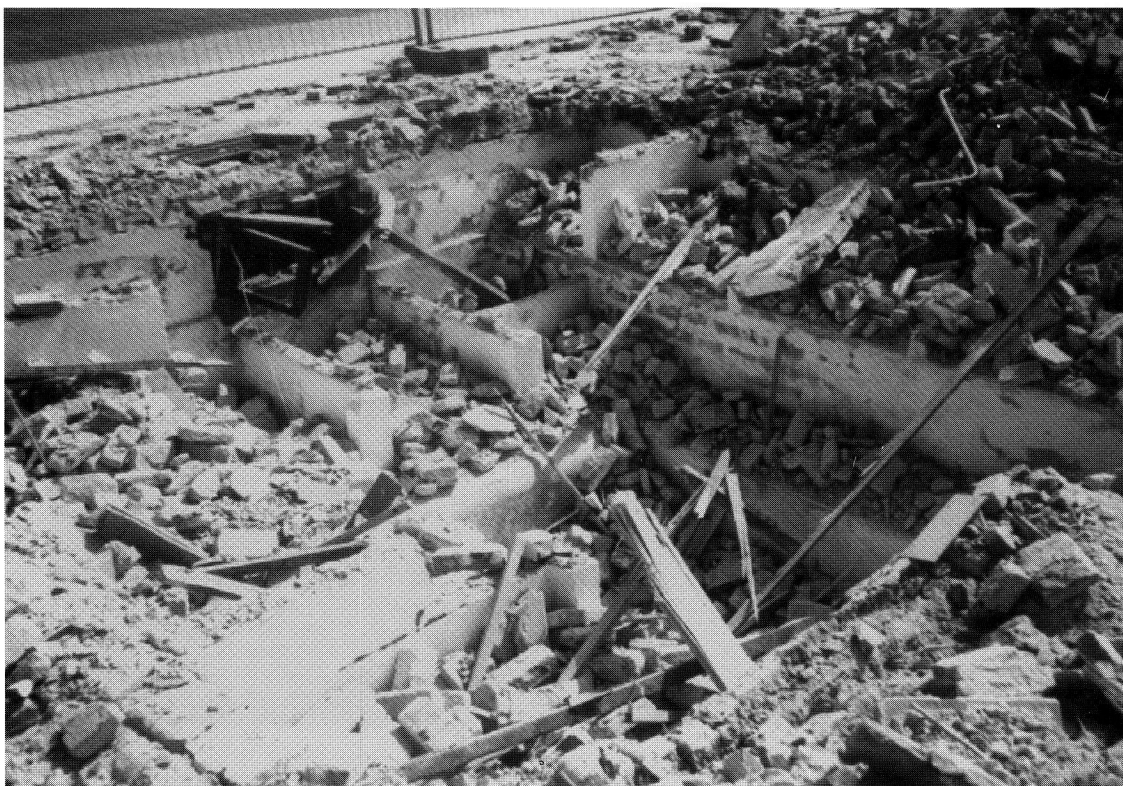
De vloer was bestraat met stenen op hun kant in halfsteens verband, formaat 17x8,5x5 cm.

De grond onder de bestrating was niet diep geroerd en de vondsten van potscherven (afb. 15 en 16) uit eind 17^e en begin 18^e eeuw gaven aan dat dit een bewoningslaag was van de boerderij, die hier in het verleden heeft gestaan.

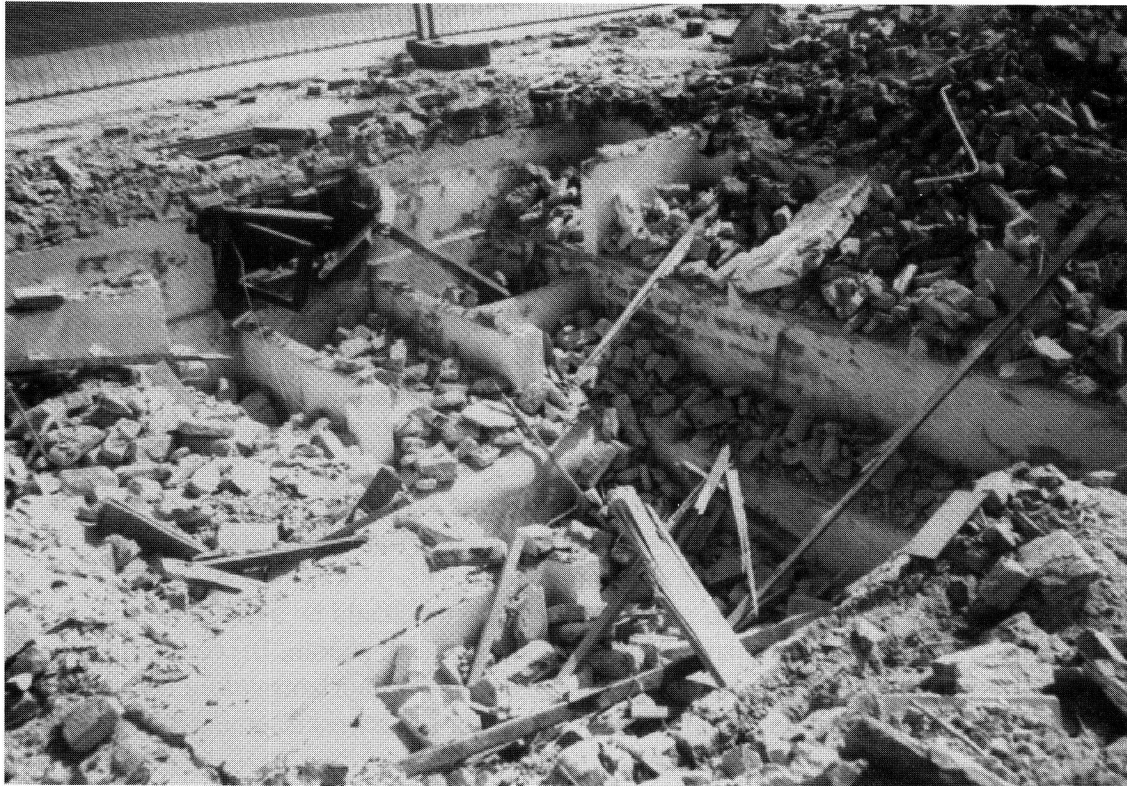
De snelheid waarmee de funderingen uit de grond werden gehaald en afgevoerd naar Antwerpen maakten het onmogelijk een goed onderzoek uit te voeren. Bij een normaal archeologisch onderzoek was de grond onder het koetshuis/schuur zorgvuldig laagje voor laagje onderzocht op aanwezige sporen en waren er meer aardewerkfragmenten verzameld.

Op het perceel zijn door de werkgroep op het achterterrein nog 20 boringen verricht, telkens op 5 meter. Zo kon worden nagegaan of er nog meer bewoningslagen waren geweest.

Het resultaat was de vaststelling dat er een esdek van ongeveer 60 cm was, zonder dat er scherfmateriaal of steengruis aanwezig was tot de natuurlijke grond. Dat geeft aan dat het terrein achter de woning nooit bebouwd is geweest.

Afb. 8. In de woning lagen houten vloeren, waaronder de beluchtingsruimten.

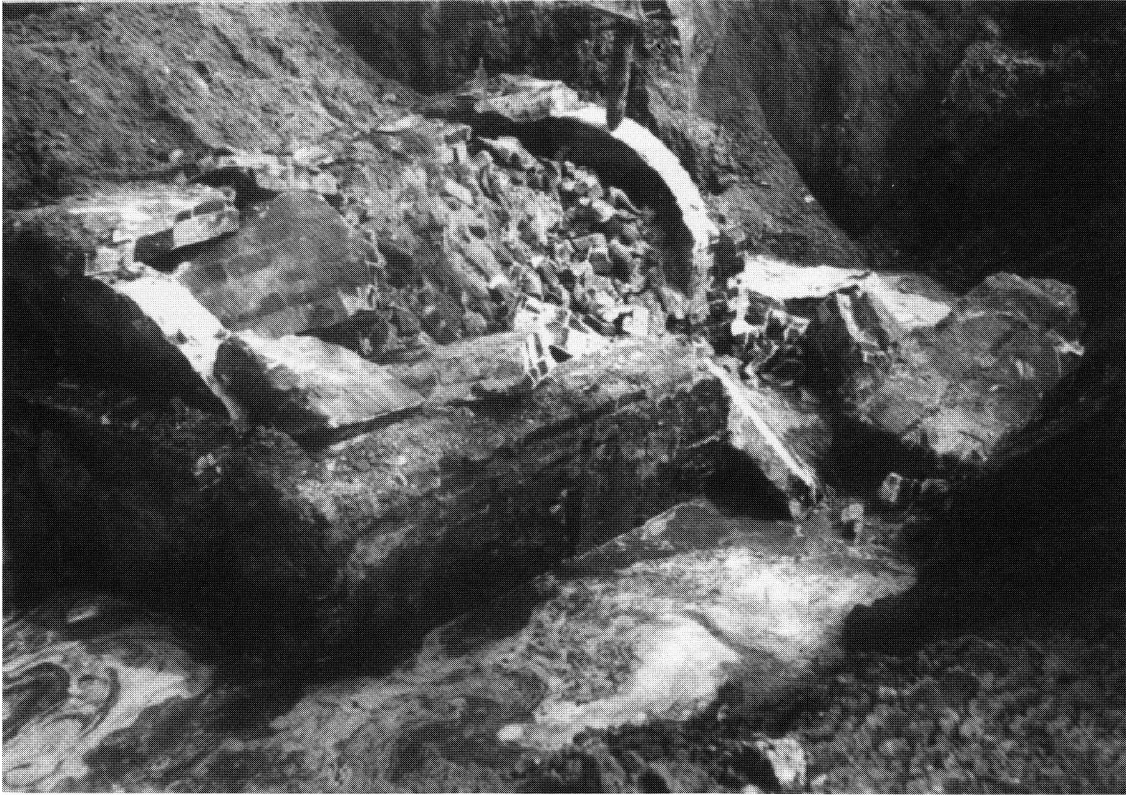

Afb.9. De voorkelder had een diepte tot 2,20 m beneden het maaiveld.

Afb. 10. De waterkelder had een diepte aan de onderkant van 2,20 m. De afmetingen buitenwerks bedroegen 3,35x1,40x1,65 m. Het steenformaat was 17x8,5x4 cm en de stenen waren gemetseld met kalkspecie en aan de binnenzijde was de kelder besmeerd met gres.

Afb. 11. De waterkelder was gevuld met steenpuin, vermoedelijk bij de verbouwing na de tweede wereldoorlog.

Zilveren munten.

Op vrijdag 30 augustus waren de funderingen verwijderd en werd met de heer Van Oevelen de afspraak gemaakt om op maandag 2 september met de metaaldetector het terrein te onderzoeken.

Deze maandagmorgen was de kraanmachinist van de firma Van Gastel de grond nog aan het egaliseren. De heer Van Oevelen onderzocht het terrein en zelf verrichtte ik boringen op het perceel.

Na enige tijd kwam de heer Van Oevelen opgewonden aangelopen en toonde een aantal zilveren munten. Na kort overleg werd besloten het geheim te houden tot we alles grondig hadden onderzocht op de aanwezigheid van nog meer munten.

Die maandag werden er 35 zilveren florijnen gevonden op de plaats van het koetshuis/schuur. Daar de metaaldetector maar tot +/- 30 cm diepte reageert op metalen voorwerpen was het nodig om met een graafmachine een laagdikte van 20 cm telkens te laten verplaatsen tot aan de natuurlijke grond.

Besloten werd de contactpersoon van de gemeente, de heer K. Kerstens, in te lichten over de vondst. In overleg met hem werd nagegaan hoe we een graafmachine konden charteren en toestemming verkrijgen voor verder onderzoek en afgraving. De wethouder, de heer V. Huijgens, en de grondeigenaar werden door hem benaderd.

Beiden gaven onmiddellijk toestemming en de heer Kerstens kon een graafmachine regelen.

Nog meer munten.

Op woensdag 4 september om 17.00 uur kon de graafmachine aanwezig zijn.

Er werd een vak uitgezet, waarbinnen de graafmachine een laag van 20 cm verwijderde.

De heer Van Oevelen vond al vrij snel een nieuwe serie munten. (afb. 12)
Vervolgens werd de volgende laag van 20 cm verwijderd en op dezelfde manier onderzocht.

Afb. 12. Adrie Raats en Piet van Oevelen van de werkgroep Archeologie in actie.

Na de derde laag kwam de natuurlijke grond te voorschijn, zodat verdere vondsten waren uit te sluiten.

De machinist kon het terrein weer egaliseren. Er werden door deze inspanning nog 18 zilveren florijnen gevonden, zodat het totale aantal op 53 kwam.

Om een run op het terrein door schatgravers te voorkomen en de buurtbewoners in het weekend geen overlast te bezorgen werd met de heren V. Huijgens en K. Kerstens afgesproken dat op maandag 9 september een persvoorlichting over de vondst zou plaats vinden.

De gevonden munten.

De 53 zilveren florijnen van 28 stuivers zijn afkomstig uit Groningen, Kampen, Deventer, Zwolle, Nijmegen, Overijssel en Zutphen.

De jaartallen op de munten zijn van 1683 t/m 1692. Er is op de munten een zogenaamde klop aangebracht met een slagstempel.

Er zijn verschillende stempels, waarmee florijnen geklopt kunnen zijn: **HOL, FRI, UTR, GO, L**, met een wapentje, een pijlenbundel of met een leeuwte.

Holland nam met steun van koning-stadhouder Willen III krachtige maatregelen om de verzwakking van het muntstelsel van de republiek een halt toe te roepen. De aanmunting van daalders, florijnen en schellingen werd verboden en om frauduleuze aanmunting van florijnen te kunnen dekken, viel in 1693 het besluit alle florijnen een klop te geven.

Met deze klop is de datering van het verbergen van de munten ongeveer vast te stellen. Dit kan niet vóór 1693 geweest zijn. De veronderstelling is dat de munten mogelijk in de periode van het beleg van Bergen op Zoom in 1747 verstoppt zijn om ze uit de handen van de plunderende Franse soldaten te houden. Bij de munten zijn ook scherven aardewerk en steengoed uit de 18^e eeuw gevonden. (Afb. 15 en 16)

Afb. 13. De florijnen, vóór ze naar het Rijks Penningenkabinet in Leiden zijn gebracht. Op de achtergrond enkele florijnen, die nog met elkaar verkleefd zijn.

De munten werden aangeboden aan het Rijks Penningenkabinet te Leiden ter reiniging, conservering en beschrijving. Hun rapport zal met een uitgebreid verslag worden toegezonden aan de heemkundekring.

Inmiddels zijn de munten, na overleg met de eigenaar van het perceel, ondergebracht in het museum "Den Aanwas" te Ossendrecht. Ze blijven eigendom van de heemkundekring Het Zuidkwartier en de Stichting Regionaal Woningbezit Steenberg.

Afb. 14. Fragmenten van een vergiet uit witbakkende klei met loodglazuur en koperoxide, wat een groene kleur geeft. Nederrijns 18^e eeuw.

Afb. 15. Fragmenten import steengoed uit Westerwald, Noordrijn/Westfalen, 18^e eeuw.

De werkgroep Archeologie spreekt haar dank uit aan de S.W.R. Steenberg en de heer K. Kerstens voor hun voortreffelijke medewerking bij het archeologisch vooronderzoek van het perceel Ossendrechtseweg 26 te Hoogerheide.

U vindt tevens de afbeeldingen van een deel van de verzameling in deze aflevering. De heer R. Jacobs heeft een genealogisch overzicht gemaakt van de vroegere bewoners en een korte geschiedenis geschreven van het perceel.

Bronnen.

WOENSDRECHT EN HOOGERHEIDE, een kleine geschiedenis van een historische tweeling, door A. Delahaye, W. van Ham en R. Jacobs. Pag. 67 t/m 80.

De vijf oude Heerlijkheden in de gemeente Woensdrecht. Nr. 39. Regionaal Archief West-Brabant. Blz. 45, 47, 49, 50, 52 en 54.

Afb. 1. A.W. Raats

Afb. 2-3 Gemeentearchief Bergen op Zoom

Afb. 4 Detail van een kaart door M. Smulders, 1649.
Historisch Regionaal Archief Bergen op Zoom, Hingman nr. 1524.

Afb. 5. Detail van een kaart van P.J. Adan, 1741
Historisch Regionaal Archief Bergen op Zoom

Afb. 6. Uit HOOGERHEIDE EN WOENSDRECHT TOEN EN NU.
Marcel Moors, 1995 copr. Bij Van Geyt d.o.o. Ljubljana.

Afb. 7. Hoogerheide en Woensdrecht in oude Ansichten door H. Jacobs en L.W. Lijmbach. Europese Bibliotheek Zaltbommel.

Afb. 8-11 A.W. Raats

Afb. 12. De Woensdrechtse Bode, José Goense.

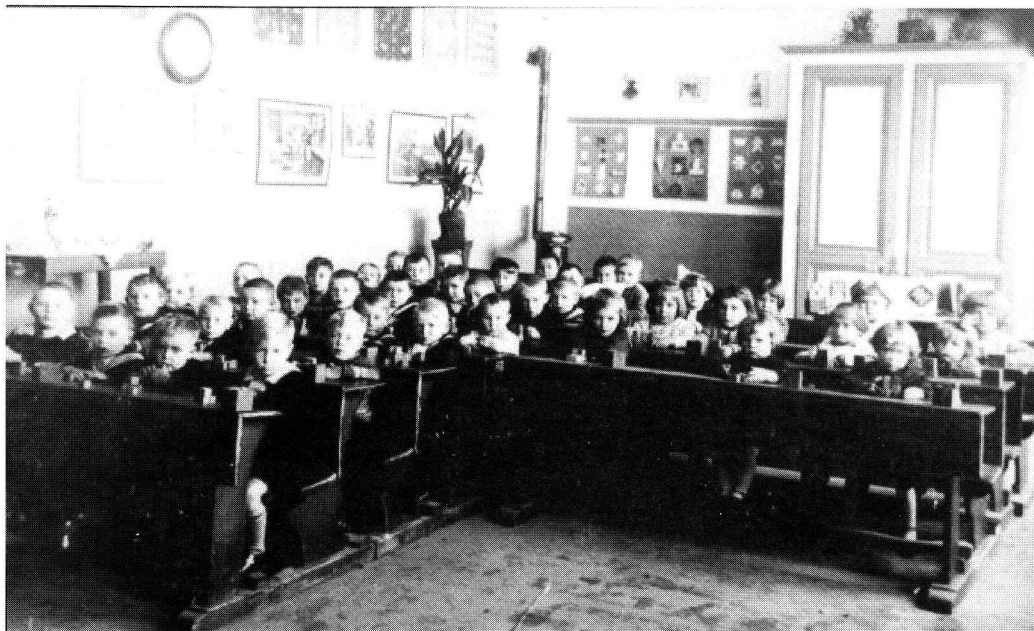
Afb. 13. A.W. Raats.

Afb. 14-15.A.W. Raats.

De werkgroep Archologie
A. Raats en P. van Oevelen

Oplossing wie is dit schoolfoto's uit de vorige Tijding nr. 1 van 2003

De namen zijn ons doorgegeven door de heer C. Bogers, M. Schrauwen-Borremans en F. van Tilburg

+/- 1931 St.-Philomenagesticht Hoogerheide.

Jongens van links naar rechts: Toon Theuns, Leon Cleiren, Johan Nelen, Frans Borremans, Kees van Egeraat, Adrie Pals, Kees van der Laak, ?, ?, Leon Jacobs, ?, ?, Piet Suijkerbuijk, ?. Adrie Adriaansen, Fons Jansen, Chiel Cleiren, ?, Gerard Hack, Jac. Sebrechts, ?, ?, Peter van Zundert, Eddy Koevoets, Piet Goossens, ?, ?, Floran Borremans, Fons de Nijs.

Meisjes van links naar rechts: Julia Heijmans, Marie Quick, Jaan Husaarts, Nel Bakx, Marie van ostaay, Lien Lambrechts, Bertha van Paassen, Jet van de Bogaart, Cor Koolen, Sien Groffen en Gerarda Palinckx.

+/- 1930. Meisjesschool St.-Philomenagesticht te Hoogerheide.

1° rij bank 1: Marie Nuijen, Liza Wierckx, Fie de Crom, bank 2: Lies van Loon, Cor Dingemans, Mien Mangelaars, bank 3: Marie Michielsen, Jo Konings, bank 4: Marie Goossens, Gusta Kamoen, bank 5: Cor Michielsen, Roos van Loon, bank 6: Dina Borremans, Marie Stuijts. 2° rij bank 1: Betsie Koevoets, Nelly Cloots, bank 2: Annie Soffers, Tini Soffers, bank 3: Cor van Veldhoven, Jo van Hooijdonk, bank 4: Jo Schuurbijs, Lien Verswijver, bank 5: Net van Paassen, Dien Koevoets, bank 6: Jeanne Verbraak, Jaan Goossens. 3° rij bank 1: Roos Borremans, Lies Kools, bank 2: Marie v.d. Bergh, Mien v.d. Bergh, bank 3: Mien Antonissen, Jeanne Konings, bank 4: Mien Snepvangers, Jeanne Linders, bank 5: Dien van Oevelen, Leen Bastiaansen, Staand: Fien Soffers, Leen Pals.

Informatie voor de lezer

“Tijding” is het periodiek van de heemkundekring “Het Zuidkwartier” en verschijnt 3x per jaar.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij:

Losse nummers van “Tijding” zijn verkrijgbaar bij:

de heer J.Halters

Stenenhoef 2

4641 CH Ossendrecht

☎ 0164 – 67 28 54

De normale afleveringen kosten € 3,25 per stuk (van het lopende jaar € 4,00)

Speciale uitgaven en dubbeltijdingen kosten € 4,00 per stuk. Van het lopende jaar € 5,00)

Gebruikte, in goede staat verkerende, Tijdingen kosten € 2,00 per stuk.

De contributie bedraagt vanaf 1-1-2003 € 14,00 per jaar, per gezin. Leden woonachting buiten de gemeente Woensdrecht wordt € 6,00 extra aan portokosten in rekening gebracht. Voor België € 7,00.

Nieuwe leden kunnen zich opgeven door middel van storting van de jaarcontributie ten name van penningmeester “Het Zuidkwartier” bij de Rabobank te Ossendrecht op nr. 14.05.21.437, of op gironummer 276.04.67 ten name van Heemkundekring “Het Zuidkwartier”, Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht.

Nadruk van, of overname uit “Tijding” van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen niet toegestaan. De heemkundekring “Het Zuidkwartier” aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING “HET ZUIDKWARTIER”

Voorzitter:

mevr. F. Stoutjesdijk-Jansen

Aanwas 40, 4641 JJ Ossendrecht

☎ 0164 – 67 25 63

Bestuurslid:

de heer J. van den Bergh

Putseweg 36, 4631 CN Hoogerheide

Vice-voorzitter:

de heer C. van Beeck

Keizerstraat 44, 4645 GR Putte

☎ 0164 – 60 38 04

Bestuurslid:

de heer J. van Loon

Kon. Wilhelminastraat 22, 4641 GS Ossendrecht

☎ 0164 – 67 27 82

Secretaris:

de heer J.Halters

Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht

☎ 0164 – 67 28 54

Bestuurslid:

de heer J. Wils

Prins Hendrikstraat 35, 4631 KB Hoogerheide

☎ 0164 – 61 24 47

Penningmeester:

de heer A. Mattheussens

Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht

☎ 0164 – 67 26 62

Bestuurslid:

de heer P. de Doij

Dorpsstraat 73, 4634 TN Woensdrecht

☎ 0164 – 61 23 16

**CONTACTADRESSEN WERKGROEPEN VAN DE HEEMKUNDEKRING
“HET ZUIDKWARTIER”**

1 Heemschut	L. Timmermans, Dorpsstraat 55, 4634 TN Woensdrecht, ☎ 0164 – 61 25 46
2 Toponymie	Vacant
3 't Kwartier	J. Wils, Prins Hendrikstraat 35, 4631 KB Hoogerheide ☎ 0164 – 612447
4 Distributie	J. Halters, Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht, ☎ 0164 – 67 2854
5 Archeologie	Mevr. K. Sion (secretariaat), Eikenlaan 3, 4641 GB Ossendrecht, ☎ 0164 0 672678
6 Oude handwerktechnieken	Mevr. V. Suykerbuyk-van Agtmaal, Raadhuisstraat 114, 4631 NJ Hoogerheide, ☎ 0164 – 612536
7 Zanggroep	A.A. Ots, de Wilg 31, 4631 DD Hoogerheide, ☎ 0164 – 616020
8 Redactieraad	Voorlopig kopie inleveren bij: J.Halters, Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht, ☎ 0164 – 672854
9 oude talen, gezegden, spreuken enz.	W. Groffen, Pasteurstraat 51, 4631 LE Hoogerheide, ☎ 0164 – 612441
10 Evenementen	Bestuur
11 Documentatie	J.Halters, Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht, ☎ 0164 – 67 2854
12 Kruidentuin	A.P. Princen, Burg.Moorsstraat 25, 4631 EC Hoogerheide, ☎ 0164 – 620187
13 Museum	Mevr. F.Stoutjesdijk-Jansen, Aanwas 40, 4641 JJ Ossendrecht, ☎ 0164 -67 2563
14 Fotografie	A. Kil, Moleneind 37, 4641 SB Ossendrecht, ☎ 0164 – 672887
15 Genealogie	A. van Veldhoven, Pottenbergen 6, 4641 HK Ossendrecht, ☎ 0164 – 674505

Het bestuur verwelkomt suggesties van onze leden voor eventuele andere werkgroepen.

Op de voorplaat een fragment van
de kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's-Gravenhage.

